

Лезги газет

Жуwan Ватан, ватанэгълияр,
дидед чал хуъх!

1920-йисалай акъатзава

N 47 (10848) хемис 22-ноябрь, 2018-йис WWW.LEZGIGAZET.RU

Къимет “Дагпечатдин” киоскрай - 16 манат

Дагъустандин 97,2 процент агъалияр цифровой ТВ-далди таъмин я

Цийи йисалай элячIда

Жасмина САИДОВА

Рекъемерин (цифровой) телевиденидал элячунин гъакъиндай кутунай международный икъардин бинедаллаз, Россияди къунши ульквейрин цифровой ТВ-дин тадараракриз таъсир авун мумкин тир аналогдин ТВ-дин тадараракар гъеле 2015-йис алуқдалди хкудуни мажбурна-маяр хивез къачунай. Амма, бязи гъахълу себебар аваз, и квалах яргъал аватна. Гила лагъайтла, чи улькведа аналогдин ТВ-дин передатчикар къунши ульквейрин цифровой ТВ-дикай худай вахт тамамдаказ куятын хъанва. Алуқздавай, 2019-йисан 1-январдилай Россиядин вири мулкунат цифровой ТВ-ди агъавалда. Аналогдин, яни “кугъне журедин” телевидение ишлемишзавай агъалийри-вай адакай цийи йисалай маҳсус при-емникар галаҷиз масакла мад менфят къачуз хъжедач.

И месэладин гъавурда тун ва ада та-лукъ яз арадал къевзтай суалриз жава-бар гун чна РТРС-дин “Дагъустан Республикадин РТПЦ” филиалдин директордин заместитель Альфред Акимович Акимов-вай тлабана.

Ихтилат квекай физва?

- Аналогдин ТВ-им гъеле чи бубайри радиодихъ ябакализ, ишлемиш хъайи, яни информация “лепейрин” ва электрик-дин синглдин къумекдади агаъарзавай журедин телевидение я. Цифровой ве-щаниди сингналар агаъардай ва гъа и каналрай хейлин къадар артух информа-ция агаъардай, къалурзлавай шикилдин ва ванцин ери хъсанардай мумкинвал гуз-

ва. Идалайнин гъёйри, “цифрадал” элячай-ла, агъалийривай авайдалай гзаф телеканалрикий менфят къачуз жеда, и карди алай аямдин цийи журедин къуллугъар ишлемишдай рекъерни ачуҳда.

Тайин макъсад аваз тукъурунавай “РФ-да 2009-2018-йисара телерадиовещанидин квалах вилик тухун” федераль-ный программадин (ФЦП) сергъятра аваз Россияди цифровой ТВ-дал элячунин квалах эхиримжи са шумуд йисуз йигин еришралди къиле тухузтай. И вахтунда эфирдин къве пакет (1 ва 2 лагъай мультиплексар) тукъурунава, абур 20 телев-ва 3 радиоканалдикай ибарат я. 2019-йисан январдилай Россиядин аналогдин къайдада квалахзлавай каналар яваш-яваш ххати баштамишда. Региондин телеканалрикий рахайтла, месела, “Дагъустан” ГТРК къенин юкъуз цифровой вещанида, яни сад лагъай мультиплексдса ава. Ам суткадин тайин тир вахтунда “Россия-1”, “Россия-24” каналрай ва “Россия” радио-дай эфирдиз экъечизава. Федеральный-бур тушир, яни региондинбур ва алишви-ришдинбур тир маса каналри аналогдин къайдада ва я спутникдин къумекдади лицензияда къалурнавай вахт алатдалди квалахун давамарда.

Рекъемерин журедин ТВ-дал эля-чун патал лазим вири квалахар авуна ақылтарнавани?

- Винидихъ тівар къунвай ФЦП-дин сергъятра аваз авуна кланзлавай вири квалахар Дагъустан Республикадин мулкунат тамамдаказ къилиз ақуднава. Программада къалурнавайвал, цийи объек-тар, къилди къачуртла, антеннадинни мач-тадин 124 тадарак эцнгнава ва ихтиян 40 тадарак цийи къилелай тукъуруп хъувун-

ва, технологический 125 кввати (контейнер) тайинарнава, технический 39 дара-мат цийикла тукъуруп хъувунва ва са жер-ге маса крап авуна. Гъа са вахтунда, рес-публикадин 97,2 % агъалияр цифровой ТВ-далди таъмин я.

■ **Масакла лагъайтла, 3 процентдилай тиммил къадар агъалияр цийи йисалай ТВ-дикай тамамдаказ магърум жеда, тушни?**

- Алай вахтунда РТРС-дин “Дагъустан Республикадин РТПЦ” филиалди РД-дин информатизациядин, алакъадин ва массовый коммуникацийрин министер-стводихъ, гъакъни районрин администрациирин киллерихъ галаз санал гъикъван хуэрва агъалияр виниз тир еридин цифровой ТВ аваҷир чайрлик ақатзаватла тайи-нарунин квалах ақылтарзава. Эхиримжи делилралди, иник тахминан 100 хуэр ва анра яшамиш жезвай республикадин 3 процентдилай тиммил агъалияр ақатзава. Делиллар талукъ тир министерствоирив агаъарнава, ина лагъайтла, спутникрин мумкинвилер (“Триколор”, “НТВ+”), яни 1 ва 2-мультиплексдик квай 20 программа-дикай ибарат пакет пулсуздаказ ишлеми-шунин гъакъиндай къарап къабулзава. И виа маса хуэр ерилу цифровой телевиде-ние къалурзлавай чадик ақатзавани-акат-завачни, гъа кар агъадихъ галай интернет - чин ачуҳна чириз жеда: <http://dagestan.rtrs.ru/tv/digital/>.

■ **Цифровой журедин телевидени-дал элячун патал вуч авуна кланзава?**

- Цифровой эфирдин ТВ-дал элячун патал гзаф вахт, маҳсус чирвилер ва алакъунар хъун лазим туш. Цийи, яни

Шаирдин юбилей къейдда

“Лезги газетдиз” Сулейман-Стальский район-дин администрациядин пресс-къуллугъди хабар гайвал, 23-ноябрдиз районда Дагъустандин литературадин классик Етим Эминан 180 йисан юбилейдиз талукъарнавай мярекатар къиле фида. Шадвилер экүнин сятдин 10-даз Эмин-хуъре шаирдин гъумбетдин патав гатлунда. Сят-дин 11-даз мярекатар Къасумхуърел, И.Тагыро-ван тъварунихъ галай культурадин дворецда да-вам жеда.

Къейд иин хъи, юбилейдин мярекатра РД-дин культурадин министерстводин делегацияди, Къи-лепатан Дагъустандин районринни шегъеррин векилри, писателири ва ма-сабуру иширакда.

Гъа и юкъуз Сулейман-Стальский районда гъар йисуз тешкилзавай республикадин “Къуредин ярар” фестивални къиле фида.

Нумрадай къела:

ТАРИХ

...Яраб тарс хкудатла?..

Кавказдин лекъер хътин вафалу, утьк-вем, намуслу халис ватанпереси къулухъ-ди чуѓур, сенгерар тур, хаинвилоз рехъ гайи са душушини хъанач. “Дагъвийрин ди-визиядин” тівар анжак гъалибвилерихъ, агалкъунрихъ галаз алакъалу тир, гъавияй ам еке гъуреметризли лайхухъ хъана.

► 3

ЮБИЛЕЙ

“Вирт къватІзавай

Чијкре хъиз...”

Газафлезги рухвайар Дагъустан чапхун-чирикай хуьдай ополченидиз гъахъна. Къуллугъдин везифајар татамардайла, чин чанар гъайиф татай рухвайрин къе-гъалавилер рикъелай алуднай, я инлай къу-лухъни абурун къаматар рикъелай алата-дач.

► 4

ОБЩЕСТВО

Тербияламишдай зурба школа

Гъайиф хъи, ульквөдихъ галаз санал КПСС-дин, ВЛКСМ-дин къурулушарни чкана. Алай вахтунда улькведа КПРФ-дин ва жегъиприн үзий къурулушар кардик квантаны, абурухъ вилкан жанлувал амач. ВЛКСМ-дин 100 йис татам хъун - им адан жергейра хъайи гъар садан, ветеранрин, къенин жегъилпринни чехи сувар я.

► 5

ИРС

Миресрин югъ

Яшлубуру лугъуда: ахварайни ақадай-бур къульгъне хуьрун къамарни кимер я. Же-гъиприз чи къульгъне хуерьер акурла, гъей-ранвалда: икъеан гъурчег татамарни мигъи-яр (нукъер), квайи булахарни къамар, зурба сирлу гъумбетар авай чи халкъ гъикъван къудратлуди ятла!..

► 6

ЭКОНОМИКА

“Дагъустандин къизилдин зул - 2018”

Хуьрун майишат чи экономикадин важибулупай яз амазма. Ина гзаф инсанар къеалахадал машгъул я. Чна и хилез хейлин къадар, гъа жергедай яз федеральный ин-вестицияр желб авуниз гъамиша еке фи-кир гузвайди тир. Им Дагъустан патал иллаки важибулуп месэла я.

► 7

ЯШАЙИШ

Метлеб - къазанжи

...Гъи канал кутуртланы, акеазвайбур асул гъисабдай угърашвилерни курвилер, чуккурунарни цялар къунар, шумуда шумуд яна, кълр гана къенамла, гъикъл ахпа гелер чуныухис алахъзаватла, гъа терефар я. Публицистди келзавайдавай гъахълуда-каз хабар къазва: “Герек яни ихтиян шейэр-из килигун? Килигайтланы, вуч чирзава? Вучтун тербия къачузва?”

► 8

► 9

Эцигунар - важиблу хел

20-ноябрдиз РД-дин Гъукуматдин Председатель Артем Здунова республикадин эцигунардай хилен карханайри налогрин пулар гунта минарунхъ элкъурнавай серенжемар къилиз акъудунин барадай ведомстворин уртак комиссиядин заседание къиле тухвана.

Месэла веревирд авунув эгечуналди, ада алай вахтунда эцигунардай хилен карханайриз къетен фикир гузвайди къейдна. "За идаз федеральный проект лугъудай, гъик хъи, налогрин Федеральный къуллугъудихъ галаз санал и хиле, гъульгъунлай экономикадин маса хилерани къайда тун къетнава. Чун патал эцигунар - бюджетдиз налогрин еке пулар гъиз жедай хел я. Вири и месэлайрал тайнадказ машгъул хъун герек я", - малумарна Артем Здунова.

Гъукуматдин квалахдин асул терефрикай сад яз, хусуси доходрин къадар артухарункай лугъуналди, министррин кабинетдин руководителди баян гайвал, налогрин Федеральный къуллугъуди теклифнавай къайдади и квалах ачухдаказ ва секиндаказ къиле тухдай мумкинвал гуда. "Къе чна сифтегъян нетижаяр веревирда. Чи мурад эцигунардай хилел налогрин пар гъалтунин барадай Россиядин юкъван дережадиз экъечуний ибарат я", - къейдна ада.

Гъульгъунлай Артем Здунова налогрин гункай кыл къақудунин ва я гузвай налогрин пуларин къадар жезмай къуван тимиларунин жигъетдай ишлемишзвай къайдайрални фикир желал. Адан гафарапди, чинебадакас эцигунар къиле тухуни неинки экономикадиз зиян гузва, гъакнин санлай эцигуни еридиз чуру тътиризва.

2018-йисан 9 вацран вахтунда эцигунардай хел хъендикай худунин проект къилиз акъудунин сифтегъян нетижайрикай Россиядин ФНС-дин стратегиядин ва налогар гунлазим тибуру чеб къиле тухзвай гъал ах-

тармишунин отделдин начальницидин заместитель Филипп Яровой сувъбетна.

Икъл, гъилевай йисан мартдиз республикада эцигунардай хиле налогар гунин квалах пайгардик кутунин рекъяй проект къилиз акъудунив эгечина. И чавуз региондин налогар гудай лап чехи къурулушар тайнарна.

"Квалах агъадихъ галай терефрихъай тухвана: рекъер түккүрүн, яшайшдин квальпер ва яшайшдин квальпер тушир дараматар эцигун, эцигунардай материаллар гъазурун. Проектдин макъсад сифте нубатда РФ-дин сад, авунвай бюджетдиз ва региондин бюджетдиз къвзвай налогрин пуларин къадар артухарункай, эцигунардай хиле налогар гузвайбурул администраторийн жигъетдай гъалтзавай пар агъузарункай, налогрин пулар тагунин гъисабдай михъиди тушир конкуренция къиле тухунин гъич са жувердизни рехъ тагунхъ галаз алакъалу яз инвестицияр желбунин шартлар хъсанарункай ибарат я", - малумарна ада.

Докладчидин рахунриз баян гуналди, Артем Здунова алатнавай девирда еке квалах тухванвайди къейдна: "Вири терефрихъай хъсанвилихъ дегишилдер хъана, вилик мадни еке квалах кума, гъик лагъайтла чаз налогар къватлунин барадай региондин мумкинвилер лап чехибури тирди чизва. Гъавилляй и барадай квалах активламишун герек я". Месэла веревирд авунин карда РД-дин Къилин ва Гъукуматдин Администрациядин руководитель Владимир Иванова, РД-дин Гъукуматдин Председателдин Сад лагъай заместитель Гъажимегамед Гъубейнова, итих ийизвай министерствоирин ва ведомствоирин, федеральный къурулушин РД-да авай территориальный органрин, муниципальный тешкилратин руководителри иштиракна.

Цийи отделение ачухнава

Ийкъара Махачкъалада, Республикадин клиникадин больницидин гъаятда, лап чентин операцияр къилиз акъудай цийи отделение ачухна. Ахътинди алай вахтунда Кеферпатан Кавказда мад авач. Цийи отделение онкологиядин вири азаррин диагностикадал машгъул жеда. Квалахдин къетленвал адакай ибарат я хъи, пешекариз инсандин бедендин гъи органдай хъайлтлани биопсия къачудай мумкинвал ава. Идалайни гъейри, ина дульнядин хирургиядин тежрибада менфят къачувтай, инсан патал тимил зарар авай вири технологияр ишлемишда.

Квалахдин сифте юкъуз больницидин цийи отделенииз РД-дин здравоохраненидин министр Жамалудин Гъажибрагымов атана. Ам дарамат тадаракламишнавай саягъиз килигна, гъакнин дуктуррихъ ва азарлуйрихъ галаз рахана.

Ж.Гъажибрагымова хабар гайвал, ихътин отделение ачухунин лазимвал фадлай авай. Ина улькведин машгъур медиадардин - Сеченован тъварунхъ галай институтдин пешекарри зегъмет чугвада. Вилик отделение цийи дережадиз хажакун инсандин бедендин патал тимил зарар авай

технологияр ишлемешун ква. Идалди чи республикадин агъалийривай, региондилай къеце фин тавуна, медицинадин күмек къачуз жеда. Идалайни гъейри, къунши республикайрай зенгерзайбур, иниза атана, операцияр ийиз кланзайбурни ава, - къейдна министри.

Отделение ачухай юкъуз ана сифтегъян операциярни къиле тухвана. Абур больницидин къилин дуктур, медицинадин илмрингин доктор Гъазиявдигир Мусаева къилиз акъудна. Адан гафарапди, операцияр агалкъунралди къиле фена, азарлурий чеб хъандиз гъисзвава. Мукъвара абур квальпериз аххъайда.

- Операция авур сад лагъай азарлудан 80-ийс тир. Адаз азаб гузвай еке дакъунди түккүйлдин дамарар (протоки) басмишнавай. Идақди саралух азар арадал атана. Виликдай ихътин азар пайда хъайи душушура инсан рекъизвай ва я, руфунин хейлин чка атлана, операция авун лазим къвзвай. Къе лагъайтла, чна инсандин беден патал тимил зарар авай къайдадикай менфят къачуна, пака азарлу касдивай квализ хъфиз жеда, - алана хъувуна Г.Мусаева.

Къвед лагъай операция чулав лекъина метастазар арадал атуниз талукъди тир. Виликдай ихътин душушура химиотерапия ишлемишзвай. Амма адахъ гъамиша хъсан нетиха жевзачир. Цийи отделенида термозонддин (хамунин къанакай 120 градусдин чимивал гудай зонд кутуналди) къумекдадли азарлудан дакъун цуурна. Ихътин операция виликдай Дагъустанда садрани къиле тухвайди туш. Цийи отделенида алай вахтунда йикъа ихътин 6 операция къилиз акъудиз жеда. Ана 20 койка ава. Гележекда ам геъеншарун пландик ква.

Аферин, Зарина!

Москвада журналистикадин школа тешкилун патал Вириорсиядин жегъилрин медиаконкурсда гъалиб хъайи Къураргъ райондин Ашарин хуъряй тир **Зарина РАГЬМАНОВА** са миллион манат пул гунис лайхлу хъана. Идан гъакъиндай руша социальный сетра авай вичин чинра хабар гана.

3.Рагъмановади сувъбетна хъи, проектдин сергъятра аваз жегъил блогерар

ва журналистар патал чирвилер гудай курсар тешкилда ва къиле тухуда: журналистикадин школа къятъайбуру чуъръкар винел акъудун патал информациядин майданра мониторинг къиле тухуда.

"Проектдин иштиракчийи маса миллетар ташкан хъунин ва экстремистилин гутъульпар винел акъатзавай вахтара информациидин майданра чин акисал къалурда ва абур Россиядин меркезда миллтрин арада ислягъвал ва сад-садан гъавурда акъун мягъемарунхъ элкъурнавай серенжемар къиле тухнал машъул жеда", - гъавурдик кутуна 3.Рагъмановади.

Вириорсиядин грантдин жегъилрин медиоконкурс 2018-йисан 15-сентябрдилай 15-октябрдади къиле фена. И сеферда 1408 арза ганвай, абурукай 1400 экспертиди къимет гуналди кардик кутунвай. Алай йисуз конкурсда Россиядин 78 региондин агъалийри иштиракна. Адаз 160 экспертиди къимет гузвай.

Баркаллу тарих

Айдин БАЛАБЕГОВ

Советрин Союз, КПСС хъиз, ВЛКСМ-ни тергнатлани, абур миллионралди инсанрин риклерай садрани акъатдак. Комсомолдин 100-ийс геъеншдаказ къейд авунини и кардин гъакъиндай шагъидвалзаш.

7-ноябрдиз Махачкъалада Аваррин драмтеатрдин вилик митинг хъана. Анал рахайбурун арада, играми рерьбер Сталинан еке суретни газ, зунни авай (юкъанстанлви). Эхъ, Чехи Столинан эмирдадли Москвада Яру майдандал 1941-йисан 7-ноябрдиз тухвай парадихъ лап зурба метлеб хъана. Ада вири халкъдин, Яру Армиядин, азадвал, аслу туширвал къани миллионралди инсанрин рутьхажна, чун фашизмдал гъалиб жедайдахъ инаншишвал артухарна.

Инсанар гзаф квят! хъанвай чкадал чи баркаллу тарих течир, рикелай алудзазавай бязи башибузукъарни гъик критика ийидач къван. ВЛКСМ-дин юбилейдихъ галаз алакъалу авуна, жуван раҳунра за къейдна хъи, комсомолдин ла-

Самурвияр

А.ГЪАЖИМУРАДОВ, мұғъверганви

Веревирд авурла, газетдин 44-нумрадин 7-чина (2018-й) чапнавай Жасмина Сайдовадин «Заминвал аваиз гъялиз жеда» макъалада Самурдин тамун къадар-къисметдикай лап къетидаказ лагъанва: там къурада; эгер ам хъун вири Россиядин фикир-мурад ятла, адаз цин зөв герек жеда.

Азадгълидин патав гвай буругъ кардик кутурдалдай къулухъ булахрай ятар кважын, чилин винел къатарик квай ятар тимил хъун, тарар къурун, Самур поселокдин чилин винел къатарин къуйрин ятар къел квайбур хъун мумкин я. Каспий гъулье яд хажак хъуниди ада гайи къуван зиянар - басмишай къван тамар, рекъер, карханаяр, къчеяр, квальпер икълен хин!

Самур поселокдин къаник квай чилин винел къатарин ятар мумкин я, ақванса гагъди буругъри анрай акъудай цин къадар гъульпүн цихъ эвз авун себеб яз, самурвияр, къуйрай акъатзавай ятар къел квайбур хъун.

1950-1960-йисара Самурда къуйрай акъудзазавай ятар къел квайбур тушир.

"Дагъустан" РИА-дин майдандан къиле фейзи пресс-конференциядай улькведин Президент В.Путинан тапшургүрдади алатау йисуз тешкилай идараирин арада уртак комиссиядин председатель,

Гъахълу я

РАН-дин ДНЦ-дин геологиядин Институтдин профессор, геолого-минералогический илимприн доктор Василий Черкашина

ва "Дагъоманиторинг" ООО-дин директордин заместитель Светлана Юрченко-ди тестикъайвал, "Дербентдин къаник квай мяддендин мумкинвилер сергъятлашибур я" - инал чна тъбиатдин гъэр са мумкинвал сергъятту тирди фикирдай акъуд тийин. Эгер виликдай иной жад къачун патал 20 метрдиз буругъ ягъун бес жезвайтла, гила михы цин къат 80 метрдин деринда ава. Генани рикел хин: 1976-йисуз Москвада атай пешекарри чин ахтармишнурани Самурдин там къуразвайди ва ана авай набататрин жуъреяни дешиш жевзайди къейднай. Амма къабулагай аквадай хътиң серенжемар хъаначир.

Самур вацлун цин къадарни ахтармишнур тухзвай 1965-йисалай инихъ 30 процентдин тимил хъанвайди малум ятлани, цин къадар вацлун мядденрин чилин винел къатарай 25-30 метрдай ва артезиандин мяддендай 250-300 метрдай-къачувзай буругърин гъакъыкъи деллилар, гысадар чахъ авач. Азербайжандын Шоллар мяденда авай цин дережани 2 метрдин агъуз аватнава...

Месэла вири райондин, республикадин, гъакл вири Россиядинди я. Акъатдай харжийриз килиг тавуна, дербентвийриз яд, гъульпүнді шитарна ишлемишун, зи фикирдади дузыз рехъ я.

Эсер жедатла, яраб тарс хкуддатла?..

Нариман ИБРАГИМОВ

Францияда Дүньянын сад лагъай дяве күтэгъялалай инихъ виш йис тамам хуунис талукъарнавай мэрекатар кылы тухвана. Парижда Франциядин президент Эммануэль Макрона хейлин государствийн кылар кыбунна: Владимир Путин, Ангела Меркель, Реджеп Эрдоган, Дональд Трамп... Пудкъанни цүд улкведин векилар атанвай Париждиз. Абуру Елисейдин чульда авай триумфдин чархунин (арка) къвалап гвай малум туширил аскердин сурал цульвер эзигна ва ислэгъвиллин форумда иштиракна. Мугъманрин вилик экъечине раҳай Макрона лагъана: "Къуй къенин юбилейдин югъ чна къейн инсанрин руғъдиз ва фалувални кланивал къалурзтай ва тестикъар хъийизтай югъ хура! Ша чна вири государствийн тіварунихъай ислэгъвал виридалайни вине авайдан гъакъиндай мад сеферда кын кын..."

Хъсан, акыллу гафар я. Амма абуруху агъаз жедани?.. Юбилейдин мэрекатив гатгумдалди са шумуд югъ амаз, гъа Макрона Россиядикай, Китайдикай, гъатта США-дикай хъудай, абуру зур къалурдай Европадин умуми къушунар тешкилунин гъакъиндай малумарнай. Гъелбетда, США-дин президент Трампаз ихтиян эвер гүнүкай хуш атанач. Ада алтатай вахтар рикел ханаа ба бейкефвал кваз малумарна: "Дүньянын сад ва къвед лагъай дявеирин йисара французи, чун къумекидз къведалди, Парижда немис чал чирзавайди тир..." Идалайни гъеъри, ада Европадин улквейривай НАТО-дин къушунар хүн патал чара ийизтай пуларин къадар артухарун истишина. Ихтиян гужунин алакъайрал Европадин хейлин государствоя рази туш.

Икътириди Европарламентдин сессияд, Евросоюздын гележедикай веревирдер ийдайлар, Ангела Меркела лагъай гафари успатава: "Эхиримжи йисарин агъвалатриз дикъет гайила, ахътин фикирдал къвезэва хъи, чазы Европадин умуми армия арадал гъунин фикирдал къалакун герек къведай хътнди я". Эхъ, США-дин къюмвилек, авайвал лагъайтла, гъуяңтүүник акатнавай Европадин улквейривай чипел гужунанди илтизавай сиясатдиз къуллугъзава, Россиядыз акси гъерекатриз рехъ гузва. Жуяреба-жуурье багъынай жағуриз, адаа къас гуз чалишишвалзана. Амма вири и амалар, къуруқтар терсеба ақъатдайдакай, чипхъ элкъиен хъийдайдакай фикирзаявач.

Исядта США-дин, Великобританияди ва бази ма-са улквейри Россиядиз акси чуру сиясат тухуза. Эгер Европадин улквейри, США-дин чала гъатна, сес хажжаватла, Америкадыхъ вичин итикар ава. Трампа Макронан рикел хай дявеирини США-дин анжак хийр худна. Фендигарвилелди, чапхунчилелди, вагъшивилелди.

Дүньянын сад лагъай дяве күтэгъялалай инихъ 100 йис тамам хүн къайдна, амма а даведи гъикл ва вучиз гатгунайди ятла, гъадакай са артух раханач. 1914-йисан августдин ваца чапхунчилек, халкъар лукъвиле тунин, вилаятар пай-паяр ауянин мурадар рикел авай империри Дүньянын сад лагъай дяведик цай кутунай. Адал къанни

цүдадай виниз улквейрин къушунри мадни цам - къласрас хъивегъней. Гъа жергедай яз - Австро-Венгриядин, Германиядин, Великобританиядин, Румыниядин, Россиядин, Франциядин, Сербиядин, Италиядин, США-дин, Португалиядин, Япониядин, Бельгиядин, Черногориядин, Грециядин...

Даведик цай кутур Германиядиз Австро-Венгриядин къумекни галаз Великобритания барбатлар, Россияни (адавай Польша, Украина ва Прибалтика къакъуда) Франция зайифариз, Балканлар къаомвал ийиз къланзай. Амма чуру ва зулуматдин ниятар къилиз фенач. Къуд йисуз давам хъай дяве 1918-йисуз ислэгъвилин икъраар кутгуналди ақалтлана. 3-мартдиз Советтин Россиядини Германияди, Австро-Венгрияди, Болгарияди, Туруккяди Брестдин икърардал къулар чуруна. Гъа йисан 11-ноябрдиз Францияда Германияди вич магълуб хъайди хиве күннери.

Урсатдин къушунрин арада аваз 1914-йисан августдиз тешкилай "Дагъви атлуйрин дивизиядиди"

чийриз зурба зиянар гайди хъана. Гъа икъл, Дүнья-дин сад лагъай дяведа Урсатдин къушунрикай 2 млн. 300 ағзузур кас къена, 3223508 аскердал хирер хъана, 2043548 иштиракчи есирида гъатна. Амай улквейрин рекъемар, талукъ тирвал, ихътибуря: Франция - 1293464, 2806000, 506000; Германия - 2036897, 4216058, 993109; Австро-Венгрия - 1496200, 2600000, 2220000; Великобритания - 702410, 1662625, 170389; США - 53000, 204002, 4500... Санлай къачурла, Дүньядин сад лагъай дяведа 10066671 кастелеф, 18347425 иштиракчиди хирер хъана, 8569849 аскер есирида гъатна. Гел галачиз къахъайбурун, кашакди, садакай-масадак ақатдай азарриди пуч хъайбурун къадарни къад миллиондилай виниз алатна. Къурбандар хъай ислэгъянин къадарни са шумуд миллиондив агақына. Да-веден иштиракчир тир улквейрин экономикадиз, халкъарин яшайишдиз, гъакл маса хилериз гайзи янира икебур тир.

Гъисабзавайвал, а даведа США-ди къазанжир къазанмишна. Америка даведин гъерекатрик анжак 1917-йисан апрелдиз экчичнай, гъавиляй адан къушунрикай аскерарни тымил хатана. Телеф хъай-бурун чехи пайни азарриди ("испанка" грипп) къена. Эгер Европадин улквейрин чилерал газа иви-яр экъичнатла, США-дин мулкариз даведин женгер ерли акунач. Идалайни гъеъри, даведилай гъуяңнан США-дилай дүньядин къизилдин запасрин 40 процент вичин банкара къватлаз алакъана. Европадин вири улквейрин Америкадиз буржлу яз амукна. Гъанлай инихъ абуру США-дин гъуяңтүүник, адалай аспувилини ква.

Винидихъ чна гъанлай Трампана гафарикни къал-пвал квачиз туш. Франциядин чил Германиядин къушунрикай азадзайвай женгера Россиядин генерал-лейтенант Николай Лохвицкийди рөгъбервал гузай армиядии иштираки. Адан офицеррин, аскеррин жуяртлувал, утквемвал, командиррин тешкиллувал таҳъанайтла, Франциядин са шумуд шегъер чилихъ галаз сад хъийдайвал тир. Урсарин викъегъ-вилер рикел хүн яз, Курси шегъерда еке монумент хажжана. США-ди лагъайтла, Франциядин вадан амадагрин гъаливал чин къавихъ языва.

Къетлен кар ам я хъи, а даведи дүньядин чарх элкъурна, Урсатда Февралдин ва Октябрдин революцияри, Германиядани инкъилабар хъана. Идалайни гъеъри, дүньядин машшур къуд империя - Россиядин, Германиядин, Османдын ва Австро-Венгриядин - амукнач. Германияда монархия къуватдай аватна.

Дүньядин сад лагъай дяведа сад-садан къар-шидиз экъечай улквейрин ажугъ, хъел, чуру ниятар себеб яз, дүньядин къвед лагъай дявени арадал атана. Идан гъакъиндай тарихчиди, военный пешекарри ачухиздиз къизизва. Къе дүньяда къиле физый агъвалатриз фикир гайила, якъин жезва хъи, дүньядин пуд лагъай дяведик цай кутун патал алахъязавайбури ава. Абурун ниятар лап чурубуря. XX асирдин сифте къилера ва юкъваря Россия, Советтин Союз хъиз, гила Россиядин Федерацияни душман, чапхунчи хъиз къалурзана, азас жуяребажууре улквейр акси ақъазарзана, санкцияр лугъудайр майдандиз акуднана.

Даттана даведик цай кутазвайбуруз, Россия элкъурна НАТО-дин военный базайрин гъалькъада тазвазайбуруз Президент Владимир Путин, Международный дискуссионный "Валдай" клубдин иштиракчирин вилик рахадайла, хъсан жаваб гана: "Россияди са чаваузни ядерный гъужум ийидач. Россиядал гъужумнавайди успат хъайила, анжак ахпа чанни жаваб хгуда. Гъелбетда, им еке барбатлав (катастрофа) жеда, амма и барбатвилек къил кутурбур чун жеда. Агрессордиз чир хун лазим я хви, чун, четин азабрик акатай инсанар хъиз, женнэтдиз аватда, агрессор гъакл пуч жеда, адахъ гъич пашманвалдай, гъайиф чуягвадай легъзени амукъдач".

Эхъ, масакла хъун лазим туш. Россиядыхъ вич, вичин дустар, амадагар хъудай, лазим макъамда къилел зарланда алатнавай агрессор чакад ацу-къардай, төргдай къуват, тақват, яракыни ава, азадвал, Батан къани баркаллу халкъни.

Кар алай везифаяр...

Хийир ЭМИРОВ

Ингъе вирида гүзлемишавай кар ақалтлана, Дагъустан Республикадин цийи гъукамат тешкилна. Къве министр квачиз, амайбур вири чин къуллугъурал алаумкъына. РД-дин юстициядин министр Къазимбек мед Сефикуранов Хиврайондин Вини Яракрин хуярый я. РД-дин зегметдин ва яшайишдин жигъетдай вилик финин министрлар тайнарнавай Мугутдинова Изумруд Махачкъалада дидедиз хъана.

Дагъустан Республикадин Кыл Владимира Васильева цийи гъукаматдин вилик чехи ва жавабдар везифаяр эзигнава. Лап кар алайбурук ақатзана: Дагъустандин Огни ва Каспийск шеърдера яшайишдинни экономикадин рекъяй вилик фидай территория тешкилун, амайбурулай игинги еришралди Республикадин пуд сменада къалахъавай школайрин квадар тымиларун, умуми программайрин күмекданди эзигзавай школайрин дараматтар вахтунда ишлемиш вахкун, Республикадин ағылайяр хъвадай виниз тир еридин целди таъминарун, меркездин ва Каспийск шеърдин чиркян ятар михъи авунихъ галаз алакъалу имаратдин къед лагъай пай күтэгъялун, федеральный шеъредин хейлин рехъ Дербент шеърдин къеъци тухун, ацахъзайвай ва я чикидай гъалда авай къвалерай ағылайяр цийи къвалериз ахъкудун, электроэнергиядигар тайнарнун (РД-дин Генеральный прокуратурадин пешекарри авур ахтармишунри тестикиралай, электроэнергия ишлемишунри къаузувай пуларин къадар хажжана ва гъа идалди мүштимерин ихтияр чурузана) карда къайда тун, агропромышленный комплекс вири рекъерай вилик тухун...

Эхиримжи вахтара къайдар хуъдай органды Республикада къиле тухай ахтармишунри газа татуғайвилер, бюджетдин пулар вара-зара авунин душшуваш дузыдал акудна. РД-дин эзигунрин ва яшайишдин къвалерин коммунальный майиштадин министр Малик Баглиева РД-дин Кыл В. Васильевас малумат гайвал, ағылайяр хъвадай михъи целди таъминарунихъ галаз алакъалу 11 объектдин проектдинни сметадин документар ахтармишайла, 0,6 млрд. манат артух къалурнавай.

Махачкъаладин коллектордикай рапортла, адад проектдинни сметадин до-кументар түккүйройбурун иштэгъяр ақылан екеубир тир хъи, ам эзигун патал 13,5 млрд. манат пландик кутунтай. Гила, вири рекъерай ахтармишунри хъувурла, тайин хъанва хъи, къаси коллектордин къимет саки 8 млрд. манатдин газарнавай. 1989-йисуз гъиле къур коллектор гила ишлемиш вахкун патал гъукаматди гекер вири серенжемар къабулдайвал я. Тахъайтла, меркездин, Каспийск дин ағылайяр ва Республикадин Каспий гъулакун патал къевзай газа къадар мүштимер чакчадай чиркян ятара авахъзайвай гъульын дармандин ятара эхъвэз тежез авай.

Ийкъяра Дербент шеърдихъ газас Кеффертапан Кавказдин федеральный округа РД-дин Президентдин гъамишлагу векил Александр Матовниковни таниш хъана. Ада В. Васильевахъ, РД-дин Кылин ва Гъукаматдин Администрациядин руководитель В. Ивановахъ, Дербент шеърдин администрациядин кыл Х. Абакаровахъ галаз шеър яшайишдинни экономикадигар тикъяй вилик тухуниз талукъ совещание къиле тухвана ва Дербент гъевгъер хътиш шеърдиз элкъурунин карда къумекар гудайди хиве къуна.

Къилинди, В. Васильева РД-дин Гъукаматдин членар ва маса ведомствоирин къиле авайбур чин везифаяр намусливиледи тамамарунин гъакъиндай таъкимарнава ва гъузчывални ийдайдакай лагъанва.

Дашдемир Шерифалиеван - 60 йис “Вирт къват! Завай чи жре хыз...”

Мердали ЖАЛИЛОВ

*Вирт къват! Завай чи жре хыз,
Къвалахзана датана.
Зани и чал, мани хыз,
Ви гъурметдей амлана...*

И чалар за чи газетдин хусуси корреспондент Дашдемир Шерифалиевич ШЕРИФАЛИЕВАЙ 1999-йисуз къвенаи. Адаз, чи хусуси корреспондентдиз, айсан август-сентябрь варцара Дагъустандин чилел хъайи вакътиайриз талукъ яз хъсан материалар къвинай “РД-дин культурадин лайихлу работник” лагъай гъурметдин тъвар ганвай...

Гила, икъван йисар алатаилани, за а гафар мадтикарзана. Гъикъ хъи, Демира вичин вири алакъунралди а тафарин гъхъувал субутзана. Алай вахтунда ам республикадин дережада сейли журналистикай-публицистрикай сад-я. Журналистиди хыз, ада вич хъсан фольклорист, тарихчи, писатель тирдини субутнава. Адан къелемдикай вирибуру хушвиленди къабулнавай “Ахцеъгъ: тарих ва алай аям” тарихдинн этнографиядин чехи къвалах, “Шарвил” эпосдин гъкаятдин къайдада къвенаи цийи вариант, “Шерифали бубадин насиғъатар” - гъве-чи жанрайрин гъкаятдин эсеррин ктаб, маса затъар хкатнава.

Идалайни башкъя, Демир Шерифалиевич къетлен алакъунар, халъкдин патай авай ихтибар, гъурметва авторитет гъисаба къуна, Ахцеъгъ райадминистрацияди ам райондин “Цийи дүнья” газетдин редакциядин къилин редакторвие тайинара гила хейлин йисар я. Чи хусуси корреспондентни яз ама. И икъяра ада вичин 60 йисан юбилей къаршиламишава. Гъя и кар себеб яз, чнани и материал гъазурнава.

* * *

Шерифалиев Дашдемир чи газетдиз душуьщдай акъятнач. Адан ери-бине Лезгистандин эдебиятдинни медениятдин къадим макан Ахцеъгъ я. Ам 1958-йисуз дидедиз хъана, ина ада юкъван школа (1-нумрагин), Махачкъала ДГУ-дин филологиядин факультет акъалтларна. 1977-1979-йисара Советтин Армиядин жергейра къулгъуна, гъяна КПСС-дин жергейриз гъхъяна. Филологиядин факультетда къелдайла, жэйильди алава яз мадса шумуд хилляй чирвилер къачуна, гъя жергейдай яз - журналистилин рекъяни.

Гъеле гъя йисара адан къул алай затъар къериц-царуз чи газетдиз акъятзавай. Чебни асул гъисабдай чи эдебиятдиз талукъ тир. Жегылдихъ вичин хатъ, къатунар, къиметар авайди гъеле гъя чавуз аквазвой.

Буз къяльяй жэйиль муаллимди сифте вичин хайи районда, Гутумрин хуре зегьмет чуугуна. Ахпа къисметди ам Къизляр райондиз акъудна. Амма газетдакъвалахзавай чаз адан тъвар ва хатъ чизвай. Гъя и чавуз ахътин югъ алууна хъи, газетдин редакциядиз жеъил къуватар герек хъана. Ахцеъгъ, Рутул, Мегъарамд-хурун (а чавуз Докъузпарани Ахцеъгъ райондик квай) районриз къулгъузы завай чи хусуси корреспондент пенсиядиз экъечи...

* * *

Газетда а чавуз чи чехи стха, лап камаллубуракай сад хъайи Касбуба Азизханова редакторвал ийизвай. Юкъвар-чиплер газаф яна, чун са фикирдал атана: Дашдемир Шерифалиеваз газетдиз атун теклифин.

Д.Шерифалиевана чи газетда 1988-йисан июлдилай къвалахзава. Саки са йисан къене ада редакцияда ацукуна зегьмет чуугуна, вичиз лезгидалди къвидай журналистдин сирер, газетдин къайдаяр чирна. Адан муаллимарни писбур хъана. Къилин редактордилай, а чавуз адан заместитель Агъариза Саидовалай гъейри, культурадин

отделдин а чаван редактор Казим Казимова, хуърун майшатдин отделдин редактор, рагъметлу Къурбан Къадирова, социальва яшайишдин хилериз къулгъузы завай отделдин редактор Даир Бейбалаева, старший корреспондент яз къвалахиз хъайи и царапин автордии Дашдемир Шерифалиеваз тъимили чирвилер ганач.

Кар алайди, умъурдай делилар къа-чуз, абурукай къелдай кас гъавурда акъадай михъи чалалди субъбет ийиз чир хъун я. Редакциядиз къвалахиз чи газаф шаирап, писателар атана. Амма ина яръгалди дурум гайibur лап тъимили я. Газетдин чалал газаф мукъятавлар авун герек жезва.

Чегърин тариҳдикай, музейдикай, Вагъуф буба ва Шерифали буба хъти пак ксарикай къхъе мақъалайри абурун автордилай рази тирвилер пары гана.

Чечнайдай атана, вагъабитринни экстремистрин яракълу бандайри 1999-йисуз чал дяве илтілайла, амай ксар хъиз, чи журналистарни къарсатмиш хъана. Дугъри я, яракъ гъиле къуна, “Лезги газетдин” журналистикий фронтда женинлиз феи кас, я ахътин лазимвални хъана. Амма чапхунчивилиз, экстремистилиз акси хейлин материалар къвена.

Чи журналистри дяведикай ва ам чал илтілай ксарикай, чеб Аллагъадин патай ракъурнавай векилар я лугъузайбурукийни къелзавайбуру хъсандиз хабардар авуна. Газаф лезги рухвяяр Дагъустан чапхунчий

Чи тебрик ГЪУРМЕТЛУДАШДЕМИР, ШЕРИФАЛИДИН ХВА!

“Лезги газетдин” хусуси корреспондент яз, вуна чи къадим Ахцеъгъ ва патав гъвай Докъузпара, Рутул райондина халисан публицистдин, журналистдин, чи патай тамам ихтиярар ганвай векилдин везифаляр намусловиледи тамамарзава. Гъавилий ваз гъам чкадал ва ина, газетдин редакциядя, чехи гъурмет ва авторитет ава.

Ваз ганвай “Дагъустан Республикадин культурадин лайихлу работник” лагъай гъурметдин чехи тъвар-чиини, “Лезги газетдин” сад лагъай редактор Гъажисибек Гъажисибекован тъвар-чиини халъкъириз чигъарылган “Шарвил” фондунин премиерини, маса наградайрини и кардин шагындулазава. Виридалайни чехи шабагъ, гъелбетда, ваз колективдин ва чи газет къелзавайбурун патай авай гъурмет я.

“Лезги газетдин” тираж хуын ва хакајун патал ви къаомвилек квай районда түхүзай къвалах, къвинирин ери ва деринвал, къарагъырзавай месэлайрин хивал артухариз, чигъазвай зегьмет генани вакъисиблуди я. Чун инаншии я хви, газетдин ва журналистилин пешедиз ви вафалувал, къанивал мадни къакъан дережайрини жеда.

Чна ваз 60 йисан гүзел юбилей риклин сидкъидай мубаракзава. 60-йис-им умъурдин лап вакъисиблу гирвейрикай сад я. А дережадай вилик квай рехъ ва везифаляр мадни хъсандиз аквада. Ви вилик гъеле газаф крат кума! Вун пешекарвилен, умъурдал ашукувилин, хайи чалаз ва халъкъиди хававиледи къулгъу авунин мадни къакъан кукъуши вилив хуъза!

Югъур хурай! Вач вишки,
Шарвилдин нөве хва!
Зайфвилер гъич ви руъгъди
Къаз тахъурай хиве, хва!

Меденивал, мердвал риклин
Ахцеъгъ вацхиз алахърай!
Явашардай тежес мумкин,
Халъкъин руъгъдик акахърай!

Ви баркаллу юбилей тебрикзавай “ЛЕЗГИ ГАЗЕТДИН” редакциядин коллектив.

* * *

Д.Шерифалиеван къул алай материалири къадим редакциядин, къамни къелзавайбурун игтияжар таъминарна. Ада вичинай Ахцеъгъ, Рутул, гила Докъузпара хътин четин шартлар авай дагъалуу районда къвалахиз жедайди субутна. Жуван хайи районда ацукуна, ана авай жавабдар ксарин пехирар винел акъудун реъят къвалах туширилгъи сада аннамишда. Амма Дашдемирлар а четинвилер саки гъар са камуна гъалтна. Алай вахтундани гъакъл я. Вичин пехиррикай газетда къын, белки, садазни хуш жедач. Дашдемира къхъе критикадин макъалаяр дүзбүр туш, абури чкадал гъялна къланда лугъуз, а чавуз са бязи руководителрлий наразивал къалурзайва чарарни атайди фикирда къуна къланда. Амма, чкадал фейила, чи хусуси корреспондентди саки са пай чулуу делилар раиж тавуна тунвайди ашкара хъайи дүшшүшарни чи рикел алама. Эгер газетдиз акъяттай са чарчи чкадал еке рахун арадал гъанватла, ам хъсан ван авур чар я! Адан таъсирлувал екеди я.

Д.Шерифалиева чи газетда 1988-йисан июлдилай къвалахзава. Саки са йисан къене ада редакцияда ацукуна зегьмет чуугуна, вичиз лезгидалди къвидай журналистдин сирер, газетдин къайдаяр чирна. Адан муаллимарни писбур хъана. Къилин редактордилай, а чавуз адан заместитель Агъариза Саидовалай гъейри, культурадин

рикай хуьдай ополченидиз гъахъна. Къулгъудин везифаляр тамамардайла, чинчанар гъайиф татай рухвайрин къегъалвилир рикеллар алудна, я инлай къулхуны абурун къаматар рикеллар аллада. Газетда къхъе дүз гафуни агъзурралди чи къелзавайбурун рикеллар хъсандиз ванзана.

Д.Шерифалиеваны Дагъустандан къиле феи ва гипани жезвай вакъийрикай, чайкайрал а вакъийриз гузай къыметрикай, чи къиблепатан районда, сергъятдиз мукъва хуърера кылы физвай крарикай хъсан хейлин материалар къвена, къвиза.

* * *

Мад са кар къейд тавуна жедач. Дашдемир Шерифалиевича журналистилин рекъель вичин хва Эмиррасланни (Дагъви Шериф) гъанва. Хвани буба - чи газет патал Халикъди ганвай къве лув хъиз я лагъайтлани жеда. Абури хайи лезги чалаз, чи руъгъдин ивиризи, ватандин тарихиз ви-фалувал къалурзава, халисан хававиледи къулгъузы зава. Демирлан руш Латифа лингвист я. Ада чи халъкъин къадим вахтарин къинирин ирс акътаришава. Ибур, гъакъынъатдани, чи юбилярдиз тебрикна къланзавай къетлен агалкунар я.

Цинни, щунни намусдин гъужет

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

Гъикъялани са сеферда цай, яд ва на-
мус сад-садал гъалтна, абурун арада гъужет
хъланда.

- Умъурда зун виридалайни герекди я.
Нагагъ зун авачиртла, общество меденият-
дин ихътин еке дережадиз акъатдичир, ин-
санри къекъвена-къекъвена зун жагъур
хъийдай, - лугъуда цу.

- Ваъ, виридалайни чарасуди зун я,
вучиз лагъайтла яд умъур я. Зун кважай-
тла, вири тъбиатдал къур акъалтда. Инсан-
нан чилин деринрайни яд хкудуниз мажбур
жеда, я абури захъ къархидаказ рекъида,
такабурлудаказ ван хжада ци.

- Зун кважада, - вич-вичихъ инанмиш
яз, курур жаваб гуда намусди.

- Вучиз? Икъван гужлу ва важибул чун,
цайяни яд, кважун мумкин тирла, вун вучиз
кважада къван - тажуб жеда абури.

- Нагагъ зун кважайтла, жагъин техий-
дайвиялай. Намус инсанвилин къилин ли-
шан я. Намус кважай кас вагъшидиз ухшам-
иш жеда, - лагъайла, цузни циз хълагъ-
дай гаф амуънчай.

Эхъ, инсандин къетлен къилих-безек
рикъин михъивал, ягъ-намус я. Ам садра
кважайтла, элкъуриз жеда, инсанвални
кважада.

Къарадин шампанское

Фияз машиндин рехъ авачир вахтара
ана Къара лугъур са түквенин хъана. Шей-
шүй къачун патал лам газа къеда ам Ах-
цеъгъиз. Герек маса шейэрхъ галаз санал
къачуда ада түквендиз са ящик шампан-
скийн. Гатун зегъем вахт, ламран винел
гъебейра - шампанский. Гъамамрилай
аллатна, Смугъуприн рекъе бирдан, тфенг
ягъай хъиз, акъатда са шампанскийн къумп.
Шуьшедин къане са истикан къван амуънчайни
иесиди, пул ганва эхир, гъайиф я лугъуз,
хъваз, акъатда ам Смугъуприн мукъяйни.
Зангалирик агақайла, лух пиян хъсанав язух
түквенин рекъин къерхедив гакъалда ва
ийфи гъянин гумукъда. Гена хъсан хъана,
вагъши ничхир ацалтна. Рехъ чидай лам
лагъайтла, ичи шуьшярен газа хуърз
хъфида. Иеси галализ саналтан акур багъ-
рияр, къалабулух акатна хъиз, ийфи Къа-
радихъ къекъвез жеда. Экунахъ фад Зан-
галирик түквенин гъят хъувурла, ам, къил
тазваз, цийиз вич-вичел хъvezvay.

Нетижек: ичкидихъ галаз са жуъредани
дуст жемир, вучиз лагъайтла дунында пар
писвилеринни айбилирин себеб гъам я.

Вичи-вичиз хиянатвал

Ахцеъгъ Камал лугъудай са кас, мажиб
къачуна хкведайла, марфадик акатна, та-
мам къежида. Къвализ хтана, чарчин пулар
газетдал экъяна, къурдайла, къунши Мир-
зе атана акъатна.

- Вун квел машгъуль я, я къунши? - са-
лам-калам авурдалай къулхъ жузада ада.

- Авач, чан къунши, инъе, исядта атайд
пул я, квурур хъйизива, - рикливай хъиз лу-
гъуда ада.

Мирзэ сагърай лагъана хъфей са герен-
дилай милициияр атана акъатда. “Вуна вуч
ийизва?” лагъай гъабурун суалдизни Кама-
ла гъа сад хъти жаваб гуда.

Комсомолдин - 100 йис Тербияламишдай зурба школа

Нариман МАМЕДОВ,
1978-1980-йисара ВЛКСМ-дин Ахцегъ райондин
тешкилтувилини отделдин инструктор

Инанишишвилди лугъуз жеда хъи, комсомолдин рехъ чи улькведин тариҳда гзаф лишандулии баракалдулии хъана. Жегылт йисара комсомолдин квалахдихъ галаз зунни алакъалу хайиди я. 1978-йисуз Даггосуниверситетдин филологиянин факультет кутъягъна хтай зун ВЛКСМ-дин Ахцегъ райондин квалахдихъ галаз квабулна. И йисуз райондин комсомол организацийдин учетда 7 агъзурдалт артух жегъилар авай.

А йисара райондин экономикада дурумлу гъалар авай в ам йигиндаиз вилик физвай. 1978-йисуз производстводин асул рекъемрай квазанишишавай виниз тир агалкунрай ва государстводин ташшургъар артухни алаиз тамамаруний Ахцегъ район КПСС-дин ЦК-дин, ССР-дин Министриин Советдин, ВЦСПС-дин ва ВЛКСМ-дин ЦК-дин гъилий гъилиз къведай Яру Пайдахдиз лайихъу хъанай. Гъелбетда, агалкунрик райондин комсомолрин ва жегъилприн пайни квай. Хейлин жегъилар комсомолдин ва Гъукуматдин патай шабагъриз лайихъу хъанай. Чеперин хурубын К.Марксан ташшурхъ галаз колхоздин квениквичи доярка Мая Мамедалиева лагъайтла, РСФСР-дин Верховный Советдин депутатиите хъяней.

Чна а йисара жегъилар ватанпересвилини руьгъадалаз, бубайрин баракалу адтериз вафалу яз тербияламишнин къетен физвай. Райондин культурадин квалахдихъ мукъвал-муъжалъи ватанпересвилини тематикадиз талуқъ серенжемар, Ватандин Чехи дяведин иштиракчирхъ галаз жегъилприн гурушшар тешкилизавай. Районда ва республикада футболдай, волейболдай, азаддиз къуршахар къунай ва спортдин маса журийрай къиле тухувай акъажунра иштиракунади, чи спортсменри чин бажарагъувал, викъегъват къалурна.

Комсомолда квалахдихъ хайи 1978-1980-йисара зун тифей саки са хуруни амач. Асул гысадбай зун хуриери чайрал алай сифтегъан комсомол организацийрин квалахдихъ ахтармишиз, абуруз кимивилер арадай акъуддай меслятар гуз, ВЛКСМ-дин райондин бюородал гъидай месэлайр гъазуриз физвай. Идахъ галаз санал комсомолдин жергейриз квабулнавайбурув шад гъалара членвилин билетарни вахкудай. И йисара зани, тешкилтувилини отделдин инструктор яз, цүдранди жегъилар Вириосудин комсомолрин зарбачи эцигунрал рекъе тұна. Абуру гъанани гъакъинсайз зегъметдин чешнегъи квальзаравай.

Гъайф хъи, улькведихъ галаз санал КПСС-дин, ВЛКСМ-дин къурлушарни чланна. Алай вахтунда улькведа КПРФ-дин ва жегъилприн цийи къурлушар кардик кватали, абурухъ виликан жанлувал амач. ВЛКСМ-дин 100 йис тамам хъун - им адан жергейра хайи гъар садан, ветеранрин, къенин жегъилприни чехи сувар я.

Лайихъу тешкилат

Р.АЛИМЕТОВА,
дидед Чаланни литературадин муаллим, РФ-дин умуми
образованин лайихъу работник

Чун, виликан комсомолдин организацийрин членар, комсомолри къиле тухвай баракалу квалахарин шагыдай я.

Садазни сир туш, 90-йисаралди ВЛКСМ-ди вичин квалахдихъ лап вини дережада аваз, чешнелувиледи, гъар са зегъметкеш инсандин ашкъи, руьгъ кутас, тешкилнавай.

Зи риқел школада келай вахтар хъвезва. Сифтегъан классар ақылтлайла, пионервилиз къабулдай, гъульгулайнай - комсомолдиз. Чаз чи везифаир чидай, абуру вахтунда ва истемишавай саягъда къиле тухудай. Комсомол организацийди гъар гатуз ученикрин производственный бригадаир тешкилдай. Аниз гульгулувиледи фидайбур гзаф жедай ва, ашкъидали квалахда, чипиз пек-партал, таб-дафтар кваччудай пунни квазанишидай. И кар совхоздиз еке күмек тир, жегъил-жаванарни зегъметдада риқел алаиз вердиш жезвай. Аялар сагълам, викъегъни тир, хчини, лигими жезвай. Квалахрикий къиль баштан ийизни чидачир. Тербиядин карданни жегъилар гульгулья амукъязавачир. Яшлубурун квалахериз физ, абуруз кларапар хадай, яд гъидай, квалин михъивилердай. Мелер авуналди, сада-садаз күмекар гудай.

Инал виликан комсомолрин төварар къун кутугнава, алай вахтунда чи арада амачтланы (чилиз Аллагъди ръбъметар гурай): Разуев Азиз "Дагъустандин лайихъу багъманчи" лагъай гъурметдин төварціз лайихъу хъанай.

10 аялдин диде Разуева Халумагъадиз Ленинан орден ганай, адан шикил Дагъустандин Гъурметдин доскадиз акъуднай.

VLKSM-дин ЦК-дин гъилий-гъилиз къведай Яру Пайдах къачур Мегъамедов Жамирзедиз Болгариядиз фидай путевка ганай. Совхоздин комсомолрин бригададин бригадир Исаево Рабият ССР-дин Верховный Советдин депутатиите хъяней.

Комсомолдин 100 йис тамам хъундихъ галаз алакъалу яз, чи Герейханован 2-нумрадин юкъван школада маналу са шумуд мярекат къиле тухвана. Комсомолдин ветеранар тир Абдулвагабова Мислиматахъ ва Селимханова Айишатахъ галаз гульшшар тешкилина. "Диде-бубайрин пионервилин ва комсомолдин рекъер" фотоконкурс, "Зоя Космодемьянскаядин къегъалвал" классдин сят къиле тухвана. "Комсомолдин баракалу рехъ" төвар алаиз табрибин выставка гъазурна. "Комсомолар зи тариҳда" шикилтин конкурс тешкилна. Комсомолдин дөвир төвар алаиз телевиденидиз видеоролик гъазурна.

2018-йисан 26-29-октябрдиз Санкт-Петербургда къиле фейи Вириосиядин чирвилерин "Гележегдин школа" тівар алай форумда ва "Rossiyadin алай аямдин школа вилик тухунин гележег в ам месэлайр" темадай тухвай XXVI конференциядайлар Советтин Союздин Игит В.А.Эмирован ташшурхъ галай, пак князь А. Невскийдин орден авай Дербентдин кадетрин корпус (ДКК) "Rossiyadin лап хъсан 100 школа" конкурсын лауреат, анин директор Эминов Максим Рамазанович "2018-йисан директор" гъурметдин знакдиз лайихъу хъана.

Мярекатдал М. Эминова "Система дополнительного образования в кадетских школах-интернатах и проблемы её развития" темадай авур докладдиз Международный еридин ва маркетингдин академиядин президент, "Профессия-директор" журналдин къилин редактор Раил Каширова виниз тир къимет гана.

КУРЬЮБ КЪЕЙД.

Максим ЭМИНОВ 1953-йисуз Сулейман-Стальский райондин Макварин хүре къулугъидин хизанды дидебиз хъана.

1970-йисуз Герейханован хүре 10-класс ақылтларна, ам ДГУ-дик экечна.

1975-йисуз Стапал-Къазмайрин юкъван школада муаллим яз квалахдихъ башламишина.

1981-2010-йисара Россиядин ФСБ-дин Дагъустандын авай Управленидин райондин ва шегъерин отделдин начальник яз къулугъына.

2010-йисалай инихъ Дербент шегъердин кадетрин корпусдин директорынын везифаир тамамарзава.

Квалахдивай къерех тахъана, 1986-1989-йисара ССР-дин КГБ-дин къилин школа, 2004-йисуз Санкт-Петербургдин инженервиллини экономикадин университет ақылтларна.

Ам гъукуматдин са шумуд шагъабдин исеси я.

Хизандын пуд хва тербияламишинава. Вирида къилин образование къачунава ва къанун-къайдай худай органдын Газпромда гъакъисағыслелди зегъмет чугвазва.

лайихъу хъана. 2015-йисуз Санкт-Петербургда къиле фейи Вириосиядин тариҳдини ватанпересвилин "Гъульлерин баркаллувили таж" конкурсыда Эминов Амира гъаливал къазанишина. 2016-йисуз кадетрин корпусдин тербиячирри Вириосиядин кадетрин яратмишунрин "Ватандин бажарагъульжаванар" фестивалда "Киновидеотворчество" номинациядай сад лагъай чка куна. Идалайни гъieri, и фестивалдин къуд номинациядай кадетар "дипломантар" лагъай твэрариз лайихъу хъана.

2018-йисуз Дагъустандин халкъдин шайр Расул Гамзатован 95-йисуз юбилейдин сергятара аваз тухвай Республикадин көлдайбурун конкурсыда Велиханов Эльмана сад лагъай чка куна.

Кадетрин корпусда художественно-эстетикадин хел хъсандиз вилиди физва. Ина "Милли къульлер", "Чирвилер артухардай къульгъунар", "Изостудия", "Психология", "Информациядин технология" кардик ква.

И студийра машъгуль жзвайбуруз инсан, инсаният, чун элкъурана къунвай алем къанаруниз, музикадин культурадин бине ва руьгъдин культура хажиз къумекзава.

Корпусда кадетрин умурьда физический культурадин спортдин къетен чка къазва. Спортидин умурь гъар са кадет патал важиблу я. И рекъяй кадетри иштиракзай гъам Республикадин вириосиядин "Ватандиз къул

Лап хъсанбурун жергеда

Къагъиман ИБРАГИМОВ

И шад хабар агақайла, чун Дагъустан Республикадин лайихъу муаллим, "Лезги газетдин" амадаг полковник Максим Эминоваш къалу гульшшар хъана. Образованнин хиле кадетрин корпусуди къазанишишавай чехи агалкъун мубаракна, чна адавай кадетрин корпусдин тариҳдикай, коллективдин зегъметдикай ва кадетрин агалкъунрикай сүгъбет авун талабана.

- Ақылтавай несил ватанпересвилини руьгъадалаз тербияламишун образованин идарайрин квалахда кар алай месэлайрикай сад я, - егечна сүгъбетдив М. Эминов. - Россиядин кадетрин школа-интернат - генани. Россияда кадетрин школа 300 йис идалай вилик арада атана. Абуру халис пешекарар, офицерар гъазуринин карда чехи рол къульгъавана ва къульгъава.

Дербентдин кадетрин корпус (школа-интернат) 2000-йисан 17-августидан ачуна.

Кадетрин лап хъсан адетар винел ахкъудунин мураддалди ДКК-да вичин яржар арада лапан: пайдах, гимн, герб, вымпел, ДКК-дин выпускникин хурудал алкъурдай знак, девиз, къин, кадетдин намусдин кодекси ва кадетвилиз къабулунин къайда.

Келзайвайбуруз корпусдин къенепатан умурьдин къайдайралди ара датлан аскервилин тербия гузва, абуру РФ-дин Яракыту Къуватрин ва ДКК-дин уставрал, къенепатан низамдин къайдайрал, къунай къинел амалзава. Кадетдин югъ, партадихъ ацуқына, сад лагъай тарсунилай вай, экунин ирид жез 15 декъикъа амайла, физзарядка-дилай башламиш жезва. Ахпа катун, перекладинадал квалахун ва икъл мад. Гъихътин гъава аваз хъайтилани, физзарядка тухузва.

Кадетри тербия маҳсус гъазур-

вал авай офицерри-тербиячирри гузва. Интернатда шартлар аскеррин умурьдин къуруулушдиз ухшар ава.

Ватанпересвилини тербия гунин мураддалди чна жуъреба-жуъре мярекатар тешкилзава: элкъвеи столар, конференция, классдин сятер, жуъртлувилин тарсар, шад гъалара кадетдин къин къунин сененжем. Мадни, кадетри хушвиледи "Ватан хъзызайбурун югъ", "Орлята России", "Призывникин югъ", "Георгиевская лента" мярекатра, жегъилприн спартакиадайра иштиракзава, абуру музейриз, военный частуниз, погранзаставадал физва. Ватандин Чехи дяведин, афгъандин ветеранрихъ, Венгриядин вакъийрин иштиракчирхъ галаз гульшшар тухузва.

Образованинин программаир умурьдин кечиришиунин мураддалди келзайвайбуруз культурыдин, ахлакъдин ва гъазурлувилин (эстетикадин) тербия гунин, кардин ва тешкиллувилин, низамлувилини ерияр хжакунин мураддихъ элкъурнавай. Ватандиз намуслувиледи къулугъдай лайихъу кадеттар гъазуринин къилдин учебный план түккүрнава.

ДКК-да кадетрин илимдинни ахтармишунрин общество (НИКО) кардик ква. Чи кадетри гъар йисуз Вириосиядин илимдинни ахтармишуннардайбурун "Гележегдиз кам", Вириосиядин тариҳдинни ватанпересвилини "Гъульлерин баркаллувили таж" конкурсыра, Вириосиядин кадетрин яратмишунрин "Ватандин бажарагъульжаванар" фестивалда, республикади дережада къиле физвай гъар жуъре конкурсыра иштиракзава ва квениквичи чаярни къазва. Икъл 2014-йисуз Азизов Ханмегъамед Вириосиядин илимдинни ахтармишуннардайбурун "Гележегдиз кам" конкурсыда 2-чкадиз, 2015-йисуз гъар и конкурсыда Мирзоев Равил 1-чкадиз

лугъиз гъазур я" военно-спортивный къульгъуна еке агалкъунар къалурзава. Эхиримжи 6-йисуз Дербентдин кадетрин корпусди "Гъалибвал" лишандик кваз тухувай военно-спортивный къульгъунара галаз-галаз квениквичи чаяр къуна.

2016-йисуз Ингушетия Республика къиле фейи Кеферпатан Кавказдин военно-спортивный "Зарница" къульгъунар Дагъустандин патай чи тербиячир экечна. СКФО-дин субъектрин 21 командадин арада "Шумал я, къаматлу я, гъурметдиз лайихъу я" ва "Визитдин карточка" номинациядай чи командади лап хъсан нетижай къалурна, гъаливал къазанишина. Вири командайрин арада "Лап хъсан командир" лагъай төвәрциз Али Измаилов лайихъу хъана ва азас риқел ала-мукъдай савкъатни гана. Гъар жуъре номинациядай сад вакъед лагъай чкаяр Артем Межида ва Тагъирбек Сулейманова къуна. 2017-йисуз ДКК-дин командади Москва-да къиле фейи Вириосиядин "Гъалибвал" военно-спортивный къульгъунар финалда иштиракна. Ана чи командади военный рекъяй хъсан гъазурвал ва вичихъ вини дережадин низам авайди къалурна.

Гъелбетда, и агалкъунар корпусдин лап хъсан пешекарвал авай педагогрин коллективдин гъакъинсайз зегъметдин нетижай я. Заз инал чин пешедив ва аялрив риқл гваз эгечзавай, чешнедиз лайихъу тир работнирин төварар къаз къанзазава: учебный ва тербиядин рекъяй дидиректордин заместителар АБАСОВ Ашурал

Аманат хыз амукъда

Музеффер МЕЛИКМАМЕДОВ

Адан гафар, ихтилатар садрани зи рикелай алатдак. Чина хъвер аваз, се-кин ванцеди, сабурладакас ихтилатдай итим тир. Адан умун къилихри, фикир-фагъумдин деринвили, Ѹар са месэла ислэгъивиледи гъялиз алахъуни и ин-сандин камаллувиликай хабар гудай. Гила са камаллу инсан акурла, гъясят-да адан гафар рикел хквела: "Камаллу инсанар, камаллу гафар хыз, неслирлий неслирлди аманат хыз амукъда". Ам вични зи рикел къедалди гъям камаллу кас, гъям фагъумлу къыира, гъямни акъуллу женчи хыз алама.

Камаллу кас

Зи бубади лугъудай: "Камаллу касар, гафарилай хыз, акунилайни чир жеда". Сифте я Ядуллагъ Шейдаев заз 1966-йисуз акунай. Адан "Риклер михи хайила" ктаб цийиз чапдай акъятнавай. Къларин виликан автовозалдивай къвед-пуд виш метр къван яргъа тир тукъвендә и ктаб акурла, заз газф хвеши хънанай. Ина гъамиша лезги ктабар жедай ва гъави-ляя анаг зун хътин дидед чалал рикл алай жегъилриз пара къандай чка тир.

Дигагъдал лезги ктабрал рикл алай са шумуд гада алай. Чакай вуж Къларин фейиттани, ада мулькубурузни цийи ктабар къачудай. Ядуллагъ муаллимди 1964-йисуз чапдай акъудай "Кифилдин сес" ктаб бзз гъам чи къунши Гъүсейна, гъамни Теймур Алиханов гъвечи стха, зи дуст Алисафади къачунай.

И гъилера Ядуллагъ муаллимдин «Риклер михи хайила» ктаб зал гълт-на ва за гълбурузни ам къачунай. Цийи лезги ктабрикай къвед за гъамиша ху-рун ктабхана патални къачудай.

Цийи ктабди зун вичихъди ялна. Гъа-дан таъсиридик кваз за Алисафадиз ла-гъана: "Ша чна, Къларин фена, Ядуллагъ муаллим жагъурин ва ктабрал автографар къхыз тан". Сифте чун Забит муал-лимдин къилив фена. Ада чаз Ядуллагъ муаллимди Къларин интернатда къвалах-зайдакай лагъана. Жагъурна чна и мектеб. Рұхъведен рангадин костюмар алуқина, гарданда галстук тунвай, къал-лин члар патахъ эвяновай, чина нур авай меңрибан инсан тир Ядуллагъ му-аллим. Камаллу кас тирди гъясятда къатлунж жедай. Чи ният чир хъайлла, хвеши хънана ада. Алисафадивай пуд йис вилик рагъметдиз фейи Теймур Алиханов хизанар, завай зи имид хва, композитор Нежмедин Меликмамедов ха-бар къуна. Ахпа, "Теймур Алиханов хътиң къегъалар гъамиша аваз къандай" лагъана, дериндай уғ алахъна. Хияллу яз хъурунена: "За квезд гаттарин цукъвер-кай тъям къаучунвай калин дүндгъвер хътиң гафар къхида, - лагъана. - Квезд хайи члал мадни газф къандардай, къун хайи халъкин гъакындинд гъахъу хиял-рал гъидай гафар къхида". Кхъена ада: "Низ виридалайни хайи дидедин меч-кий хкатай лай-лайар ширин ятла, гъада хурудилай нек хъвайи дидедин чални хууда. Хуух жуван члал! Хвейитла, къе-гъял я вун".

И чавуз къве гада чав агатна. Абуру Ядуллагъ муаллимдиз чеб Бакудиз физ гъазур тирдакай лагъана. И береда му-аллимдин сивяй акъятай "Таниш хъуух, ибүр зи шакъурттар я. Абуруз къелун дава-марун патал Бакудиз физ къланзава" га-фар зи рикел гилалди алама. На лугъумир, абур къедни сифтедилай эхирдал къван интернатда къелнавайбур тир. Алакъунар авай и жаванрихъ я диде авачир, я буба. Ядуллагъ муаллимди абуруз бубавал авунай. Вичин харжи-далди абур Бакудиз къелиз рекъе тунай, къедни, имтижанар гана, институтдик-ни экечинай. Къве йисуз Ядуллагъ муал-лимди, ара датлана, абуруз пулунин та-къатралди къумек ганай. Гүльбүнлай

жегъилри, юкъуз къелиз, ийфис къвалих-най ва муаллимдивай пул ракъур тавун тлалабнай.

1977-йисуз, и месэла рикел алаз, "Совет кенди" газетдин мухбир хыз, Къларин фенай зун. Заз и месэладикай къхиз къланзавайди чир хъайила, Ядуллагъ муаллимди лагъана:

- Им къагъриманвал туш. Къелунал рикл алай къве етим аял тир, къумекна за абуруз. Къхимир, жуваз и месэла чиз-вайдайни къамир. Белки, регъуль жеда абуруз чипин таяр-түшерикай.

- Күн хътин инсанар тымил ава дуль-нъядя. Квекай къхын тавуна, бес никай къхын?

- Инсанар къеве гъатайла, сад-садаз даях хъун гепек я. Им чи буржи я. Инсан ятла, ам камаллу хъана къланда. Зун ка-маллу ва виклергъ гъар садал ашукъ я. Ихътин инсанриз умъурдин мал-дев-летдилай дустунин пъузаррикай хкатаз-вай са келима играми жеда. Абуру зи къвале аттай са кълс фу къизилдилай ба-гъя яз гъисабда. Ви кефир ачух яз акурла, ихътин инсанрин чин, варз алай ийф хыз, мублагъ аквада. Зун ихътин инсан-рал ашукъ я. Къуй ихътин рикел ва къа-тунар авай инсанар акулдин къиле акъ-вазрай...

Ядуллагъ муаллим вични гъа ихътин акулдин къиле акъвазнавай къелемэгъ-ли тир... 1979-йисан майдин эвэлра зун ял ягъун патал хурурз хъфенай. Майдин варз зи рикл алай вахт я. И береда заз тъбиатдикай иллаки хуш къведа. Са юкъуз Забит, Нямет ва Ядуллагъ муал-лимрал къил чуругун патал Къларин акъат-на зун. Жуван адет тирвал, Къларин пар-куна ацукана, хиялриз рельяштвал гана, къа-къан тарарин хъендиц дүнья рикелай алууда за. Чидач вучтин аламат ятла, Къларин паркуна са курур вахтунда ял ягъайла, за кув акъван хъсандин гъисс ийида хъи. Къхизвай касар патал идалай хъсан чка бажагъат жеда. Жуван шумуд-ни са шишир тъя паркуна къхъеди я за. Са герендилий, паркунай экчеңна, Забит му-аллимдин къилив физ кълан хъана заз. Амма садлагъана абури чеб Забит Ризванов, Лезги Нямет, Ядуллагъ Шейдаев - халъ-дик дамах кутазвай пуд камаллу кас зи вилик акъатна. Зун патал абурукай сад вине, сад аттада авачир. Пудни са жер-геда авай, пудни сад лагъай чкадал алай. Гагъ-гагъ садбуру - Забит Ризванов, мулькубуру - Лезги Нямет, пуд лагъайбуру Ядуллагъ Шейдаев халъкин арада сей-ли тир лугъуда. Зун патал абури пудни халъкидиз сад хыз къуллугъзвай, сад хыз сейли кас тир.

Теймур Алиханов рагъметдиз фейи-дайлай къуллухъ заз абурукай сад - "Ри-клини гаф" къватлалдин къил, мулькуди - бейни, пуд лагъайди рикл хыз чидай. Гагъ-гагъ къили бейнидихъ, бейниди ри-клихъ яб акал тийдай члавар жедай. Зун са шумудра Забит муаллимдини Ня-мет муаллимдин арада къиле фейи гъуль-жетрин шағыйд хънай. Заз абурун арайяр са къадар къайи береярни акунай. Ихъ-тин вахтара Ядуллагъ муаллимди вичин дустар са рекъиз гъидай, абуруз инжик-лувилер рикелай ракъуриз къумек гу-дай. Имни гъахътин душушу тир къван. Ядуллагъ муаллимди зун акун кумазди:

- Вч хъсан кар хънана Музеффер-ни гъалтна чал. Чун чи къвализ хъфиз-вайди я. Ша вунни. За квезд тардал цийи авазар яда, - лагъана.

А ийкъалди заз Ядуллагъ муаллим-дилай тар ягъиз алакъзвайди чидачир. Язвай, вични - гъильван рикл алаз!.. Су-фрадиҳи ацукана, са къадар сүгъбетри-лай къуллухъ Ядуллагъ муаллимди ла-гъана:

- Валлагъ, дустар, къун сад-садакай инжиклу яз акурла, зи пер хада. Бес халъкидиз ихътин гъал чир хъайитла, гъиль хурай!

(Къатла)

Къульне хуърериз - цийи умур

Мердали ЖАЛИЛОВ

(Эвэл 46-нумрада)

Цийи сувар

И югъ вижевас алахъайди хъана. Ятлани, арандай дагъдиз (кульне Даркүшар алай чка, гекъигайла, дагъ хъизни туш. Ам Кетин къилей хейлин агъада ава) хъфизвай касри къалин партал къачузва. Зун а кардиз Махач-къалада амаз гъазур тир.

Къасумхүрел машгүр шаир Бабаханов Майрудин 60-йисан юбилейдин мярекатда заз зи дуст Севзихан Жамалдиновича пакад юкъуз чипин кульне хуъре адетдинди тушир мярекат тухузвойдакай хабар гана: "Мирес-рин югъ"...

Даркүшвийри заз чипин "Миресвилн" тъвар фадлай ганвай. И кар винидихъ лагъанва. Мег-гер гила ахътин мярекатдиз төфена жедайн!"..

И югъ-сувар гъикл арадал атайди я? Ин-гье зи суалдиз Севзихан Жамалдиновича гайи баян: - Хуърерин йикъар тухун чинра фадлай адетдиз элкъевнена. Чебни, асул гы-сабдай, чи кульне хуърериз талуукъ яз.

Чи хуърни, гекъигайла, кульнебурукай сад я. 1966-йисуз залзала хъуниди саки 100-ев агакъна къвалер авай хъур чкъана. И кар себеп яз, гъатта цийиз хандаклар янавай чакяри туна, даркүшвияр арандиз эвична. Ина а чавуз хъультүз мал-къара хъун патал акъваззавайбурун са цүд къазма авай.

Мумкин я, залзала хъаначиртлани, чи ху-рунбуру аранда цийи хуър арадал гыдай. Гъикл хъи, кульне хуър алай чкада мулк бес жедачир.

Гила яваш-яваш гъа кульне хуърни арадал хъунин къайгъурик ква. Иллаки пата-къерехдиз акъатнавай даркүшвийрин же-гъил неслирин майилвал артух я. Гъэр гатуз,

И чахъ галай мires Эйзудин САЙДУМОВ ана сифте къвалер эхигайбурукай сад я. Чунни къе гъадан къвализ мугъман жезва.

Даркүш булах

И булах, Клахугъай экчеңна, Къепир-рин хуърув агақъдалди, рекъин къерехдив гва. Серин дереда шүмъярринин ийирин, кициккени хутарин куллухрин юкъва адан яд гъамга хъиз аквада. Къайини я баркаван, сад-лагъана са истикан хъваз жедач!

И булахдиз даркүшвийри Хвар булах (хъвадай чин булах) лугъузва. Ам гзаф къу-лайдиз түккүрнава. Яд турбайра аваз саки 5 километрдай гъанва, ширширдади авахъ-зва. Къванцин парудал михъи къабни ала.

Агъадихъ, гъайванривайни хъваз жери-вал, къванцин латар түккүрнава, аныни яд къламуз авахъзва.

Булахдин патав, рекъин мугъманри ял ядайвал, хъсан таж (къур) алай стол ва куль-сруяр түккүрнава. Булах гъамиша гүзчи-вилек ква. Чаз лагъайвал, эхиримжи сеферда ам түхкүрнава даркүшвияр тир М.-Т. Нас-

Миресрин югъ

канкулприн вахт хъайила, отпускдиз экъ-чайлани, хейлин хизанар бубайрин юрда-рал къил чулагъаз хъвезва. Кульне хуъре цийиз эзигзавай къвалерин къадар саки цу-дав ахакънава. Бинеяр кутуна, гъелелиг эци-гиз агакъ тавунвай чакяри хейлин ава.

"Миресрин югъ" - сувар арадал атун гъа ихътин шартларихъ галаз алакъалу я. Ци ругуд лагъай тийс я чун, Будахран миресар, гъина аватлани хъvez, октабрдин эхиримжи кишюкъуз кульне хуъруз, бубайрин суурапал, Ватандин Чехи дяведа чан гайбуруз хажнавай обе-лискдад, булахралы мигъирал къил чулагъаз, аяларни галаз хъфизва. Яшшбурулайни гзаф и карди аялрин къанажағдиз хъсан патахъай таъсизава. Абуруз чи сүгъбетрайни шикил-рай вай, чипин къватлариди акуна, чи ерияр гы-най ятла, чи бубаяр вужар тиртла, гъильтнин та-рихар, адетар, шартлар чахъ авайтла, къурел-ди, чиз-чебни артух чирдай мумкинвал жезва.

Яшшбуруз лугъуда: ахварайни аквадай-бүр кульне хуърун къларни кимер я. Же-гъилриз чи кульне хуърер акурла, гъейран-валда: икъван гүрчег тамарни мигъир (ни-кълер), къайи булахарни кълар, зурба сирлу гүмбетар авай чи халъкъ гъильван къудрат-луди, къуватлуди ятла!..

Са арадилай аквада хъи, гъа и жегъилри, хтана, чи кульне чилдерлан чан хизава: багъ-сал кутас, рехъ-хвал түккүрнава, булахар акъашиз, цийи къвалин хандаклар атлаз, къва-лахазава!..

Са вахтара са къвалин амачир чкада гила чехи фермаяр (мал-къара хъудай), малдар-рин къвалер, яшайишдин къвалер, са шумуд чкадал булахар арадал хтанва. Ийферизни ина электрикдин эквери умъур авайди субутзва! Къасумхүрелай Къургъайз физвай ше-гъредилай, Къепиррин хуърув агақъдалди, чиниз ийсан гъи чавуз хъайитла хизава: багъ-сал кутас, рехъ-хвал түккүрнава, булахар акъашиз, цийи къвалин хандаклар атлаз, къва-лахазава!..

Са вахтара са къвалин амачир чкада гила чехи фермаяр (мал-къара хъудай), малдар-рин къвалер, яшайишдин къвалер, са шумуд чкадал булахар арадал хтанва. Ийферизни ина электрикдин эквери умъур авайди субутзва! Къасумхүрелай Къургъайз физвай ше-гъредилай, Къепиррин хуърув агақъдалди, чиниз ийсан гъи чавуз хъайитла хизава: багъ-сал кутас, рехъ-хвал түккүрнава, булахар акъашиз, цийи къвалин хандаклар атлаз, къва-лахазава!..

Хан и жавабдин тахъ

Ківалахдин нетижаяр - гъакъикъи рекъемра

Хазран КЬАСУМОВ

Санлай вири уылкведа хыз, Дагъустан Республикадани налогар ківатынан күллиң фикир гузва. Налогар вахтунда ва бес къадарда ківатынан гъар са муниципалитетдин, хуруын идарадин пакадин юғ, яшайшдин месэләяр гъялун, агъалийрин дуланажа аслу жезва. Идан гъакъиндай Дагъустан Республикадии Кыл Владимир Васильев, Гъукуматди муниципалитеттин тешкилтратын ва идарайрин руководителар мукъвал-мукъвал тағымарзана.

Налогрин органын къуллугчырын ийкъян вилик чун РФ-дин Дагъустан Республикада авай 2-нұмұрадин Федеральны налогин къуллугъидин К'асумхурел алай районприн уртах инспекциядии руководитель С.Х. АСЛАНОВАХЪ галаз гъуруышмиш хъана. Ада 2013-йисалай инспекциядиз рөгбөрвал гузва.

■ Сайд Халилбековиц, сифте заз районприн уртах налогин инспекцияди гъи районриз къуллугъязаватла, гъадакай лагъанайта кланзавай.

- Чи инспекцияди Агъул, Кыурагъ, Сулейман-Стальский ва Хив районриз, санлай къачурла 2819,8 квадратный километрдин мулкариз къуллугъязава. И къуд районда 102 агъзурдалай виниз агъалияр яшамиш жезва. Налогрин учетда 755 кархана, 1125 къылдин карчияр ва лежбервиллинни фермервилин майишатрин къилер ава.

Инспекциядии асул везифаи налогар дүздейдакас ківатын таъминарунай ибарат ая.

■ Налогрин инспекциядих ківалахда гъихътиң нетижаяр ава?

- Вилик ақвазнавай везифаи къилиз ақтудунай чи инспекция Дагъустан Республикада кардик квай налогин к'енківечи 5 инспекциядии ақатзана. Им хъсан нетижаяр яз гъисабиз жеда. Икі, 2016-йисуз РФ-дин сад авунвай (консолидированый) бюджетдиз 324,8 миллион манат, идакай федеральный бюджетдиз - 25,9 миллион, Дагъустан Республикадии сад авунвай бюджетдиз - 298,9 миллион манат пул атана. 2015-йисав гекъигайта, атап пул 1,28 сеферда, яни 10,8 миллион манатдин хажж хъана.

2017-йисуз Россиядии Федерациядии сад авунвай бюджетдиз 334,1 миллион манат пул атана, идакай федеральный бюджетдиз - 36,8 миллион, Дагъустан Республикадии - 297,3 миллион манат. Бюджетдиз алаба яз 16,8 миллион манат пул атана.

■ Күнде винидихъ гъайи рекъемри къалурзаявал, районприн уртах инспекциядии ківалахда 8-сүз хъсан жезва. Бюджеттрази пулар атунин ківалах цинин ийсуз гъи гъалда ава?

- Мукъвара чна районприн налогин уртах инспекцияди 2018-йисан 8 вакран вахтунда тухтай ківалахдин нетижаяр къуна. Агъадихъ зун мад инспекциядии

ківалах къалурзаяр рекъемрал ақвазда, абуру ви суалдизни жаваб гуда.

Икі, алай ийсан 8 вакран Россиядии Федерациядии сад авунвай бюджетдиз 281,8 миллион манат, идакай федеральный бюджетдиз - 51,3 миллион манат, Дагъустан Республикадии бюджетдиз - 230,5 миллион манат атана. Им лагъай чал я хы, федеральный бюджетдин къазанжийрай планар 103 процентдин къилиз ақтудна, яни бюджетдиз алаба яз 1,3 миллион манат пул атана. И девирда Республикадии сад авунвай бюджетдиз, план 207,1 миллион манат яз, 230,5 миллион манат пул атана.

Ківалах дүз да менфятлудакас тешкилүнин нетижада алай ийсан 8 вакран нетижайрай, (алаба яз 756 миллион манатдилай виниз налогар ва пулдин тактатар) чи инспекция Республикада хъсан бурун жергеда гъатнава.

■ Налогар вахтунда тағузвайбур авани? Аватла, күнне гъихътиң серенжемар къабулзава?

- Гъам карханайри, гъамни вири касари налогар вахт-вахтунда гузва лугъуз же-дач. Информресурсар ишлемешуналди, налогрин органын работници ахтингүрүх галаз гъавурда твадай ківалах ту-хузва.

Мадни, чна хуверин администрацийрих галаз санал эмениндидин налогор алаамай буржар къайдада тунин ківалахни тухузва. Идани вичин нетижаяр гузва. Икі, 2018-йисан 1-январдилай къенин ийкъалди агъалийрай алай буржар тымыл хъана: эмениндидин налог 13147,0 агъзур манатдилай 6482,0 агъзур манатдал, чилерин налог 8270,0 агъзур манатдилай 5846,0 агъзур манатдал, транспортдин налог 59196,0 агъзур манатдилай 39470,0 агъзур манатдал къван.

Идалайни гъерий, эмениндидин налогор алаамай буржар вахчунин патахъай къуд райондиннин судрин участокріз исқидин арзаяр реке тунин патахъайни еке ківалах тухузва. Икі, алай ийсан 1-январдилай судебный участокріз алаамай буржар тир 17200,0 агъзур манат пултүрүшүн патахъай 730 материал реке тұна. Нетижада 7971,0 агъзур манат вахчун патал суддин къарап ақтудна ва материал районприн уртах ССР-дин отделдиз вахкана.

Ихътиң кардикайни лугъуз кланзава. Налогрин буржар алаамай касаривай къецепатан уылквейрізни физ жезва. Гъикл лагъайта, поезддиз, автобусдиз ва я самолетдиз билет къачудайла, я туш хы, вичин хуси машинда аваз сергятдилай элячидайла, гъар са кас, налогрин буржар алатла чириз, махсус къуллугъи ахтар-мизава.

■ Квез ківалахда районприн администрацийри патай күймек авани?

- Налогрин инспекцияди къуллугъязавай къуд райондин къиперихъ, администрацийрихъ, талуқ къуллугъирихъ галаз чи ихтиарвилин сих алақъа аба. Ида чи ківалах вилик тухуниз екедакас күймек гузва. За, зи заместителри ва я къилин пешекарри районра тухтай совещанира мукъвал-мукъвал иштиракзы, анрал налогрихъ галаз алақъалу месэләяр эңгизава.

■ Гъар са карханадин ківалах хъсан ва пис хъун, гъелбетда, ана ківалах заваин инсанрилай гзаф аспу я. Гъавиляй Күнне инспекциядии коллективдикайни лагъанайта кланзавай.

- Чи районприн налогин уртах инспекцияда алай вахтунда 34 касди ківалах-зева. Зун, абурун ківалахдилай хыз, пешекарвилин ва инсанвилини ерийрилайни гзаф рази я. Заз абурун къилди са касдин тіварни къаз кланзавач, гъикл хы, гъар сад тариф авуниз лайиху я. Мүмкінвілай менфят къачуналди, инспекциядии работници, налогрин органын ветеран-риз чипин сувар мубаракзы.

Жасмина САИДОВА

16-ноябрдиз Махачкъалада, "Дүстүрлін ківалин" драматда "Дагъустандын къизилдин зул" лишандик кваз Республикадии хуруын майишатдин форум күнде фена. Иисан эхирдай тешкилнавай и мирактада Республикадии хуруын майишатдин хиле хъанвай нетижаяр къуна. Адан сергята аз Республикадии хуруын майишатдин сүрсетдин выставка ва АПК вилик тухунин месэләйрай заседание күнде фена.

Форум РД-дин Гъукуматдин Председателди ачухна. Артем Здунова ківати хъанвайбуру Да-гъустан Республикадии Кыл Владимир Васильеван ва Гъукуматдин патай хуруын майишатдин работници сувар мубаракна.

Ада къейд авурувал, Да-гъустандын аграрный хиле хъсан патахъди виле ақадай хътиң дегишилдер күнде физва. И хел вилик тухун, адан га-фарапалди, государствовин политикин кар алай месслайрик ақатзава.

Гъисабдай яз 2 миллиард манат федеральный бюджетдай чара авуна.

"Гъар ийсуз Республикада 1,5 миллион тонн майавчилин сүрсет гъасилзала. Идакай 500-600 агъзур тонн Республикадилай къеце маса гузва. Еке агалкунар узымчырихъни хъанва. Қылди къащартла, алай ийсуз ракынин кагърабайран 171,1 агъзур тонн бергөр къватнава. 121 агъзур тонндың гаф ципицар гъялнава. Къейдна қланда хы, государствовин узымчилин ва багъманчилин хилериз субсидийралди күмекзава", - лагъана ада.

2018-йисуз прунздин бегъерни винизди хъанва. Эхиримжи делилрапалди, и хиле 86,5 агъзур тонн, 2017-йисан къадардилай 1,5 агъзур тонндин артух, бегъер вахчунва.

Министри хабар гайивал, "лацу техил" гъасилдай хел вилик тухуни инвесторрик ам гъялдай промышленность арадал гъунин гъевес кутазва. Алай ийсуз, месела, прунз Гъялдай "Кизлярагро-комплекс" АО кардик ақатнава. Адан продукция и мукъвара күнде фейи агропромышленный "Къизилдин зул - 2018" выставкадални майдандиз ақтуднавай. Къизлярдин дүргүзди күнши Азер-

"Дагъустандын къизилдин зул - 2018"

"Малдарвилин Цийи фермәр, къушчивилин фабрикаяр ачухзава, теплицаја түккүрзава, агъзур гектаррапди Цийи багълар вилемчүлухар кутазва, хуверин чайра яшайшдин къурулуш шар вилик тухузва", - малумарна ада.

Ала къейд ахчаралы, А.Здунова гъакыни къейдна: "Хуруын майишат чи экономикадии важибулай пай яз амазма. Ина гаф инсанар ківалахдал машгүй я. Чна и хилез хейлин къадар, гъа жергедай яз федеральный инвестиция желб авуниз гъамиша еке фикир гузайды тир. Им Да-гъустан патал иллаки важибул месэләя".

Үзүзүмчилин хилекай раҳадайла, Гъукуматдин Председателди алай вахтунда Гъукумат ципицар маса къаҷудай къиметрих галаз алақъалу месэладаны машгүй жезвайди къейдна. "Исятда чна узымчияр гъевеслийдай са проектдин винел ківалахзава. Эгер ципицар маса къаҷудай къимет кутугайбура хъайтила, и макъсаддив чун агақда, и месэлә Россиядии Гъукуматда гъиле къунва", - лагъана ада.

Артем Здунова хуруын майишатдин хиле ківалахзавай вири агъалийриз гъакысары зөгъметдай чухсағыл малумарна.

РД-дин Халкъын Собранидин Председателдин сад лагъай заместитель Сайидагъымед Альменова малумарайвал, къенин юкъуз Республикадии 55 процентдилай виниз агъалияр хуруын майишатдин хилел машгүй я.

"Дагъустан яшайшдин ва экономикадии жиғетдай вилик тухунай АПК галачиз гъич рахунни герек туш. Малдарвилин, майавчилин виши къаҷудай къимет кутугайбура хъайтила, и макъсаддив чун агақда, и месэлә Россиядии Гъукуматда гъиле къунва", - лагъана ада.

РД-дин Гъукуматдин Председателдин заместитель - РД-дин хуруын майишатдин ва недай сүрсетдин министр Абдулмуслим Абдулмуслимова хабар гайивал, алай ийсуз Да-гъустандын агропромышленный комплексдиз күмек гун патал бюджетдай 2,1 миллиард манатдилай артух пул,

байқандай тир бизнесменері екез итиж авуна. Ала вахтунда и реке санал ківалахунин гъакъиндай раҳунар күнде тухузва.

Ада алаба хъурувал, Москвада күнде фейи "Къизилдин зул-2018" выставкадал Да-гъустандын Гъукумат "Гран-приз" лайиху хъана. Идалайни гъерий, Республикадии хуруын майишатдин ва недай сүрсетдин министерстводиз жинсинин ви маса гун патал малар хүнин ківалах вилик тухунай къизилдин медаль ганва. Республикадии вад майишатдин "Дагестанский", "Тушинский" ва лезги жинсерин лапагриз къизилдин 3, гимишдин 2 медаль ганва. Санлай къачурла, Вириориядин выставкадал Да-гъустандын хуруын майишатдин сүрсет гъасилзавайбуру 53 медаль хъана. Абурукан 38 къизилдинбүр я.

Малум хайивал, алай ийсуз Республикада бегъер тергизвай цицирхай галаз женг чигун патал лазим фитосанитарный серенжемар тамамдакас күнде тухуз алақъанава. Республикадии хъсан мүмкінвілер ава: суткада тахминан 600 тонн нек, 85,7 тонн як гъялдай, ийсуз вахтунда 86 миллион шартунин банка емишрин ва майвайрин консервияр гъазурдай.

Республикада сүрсет санал ківатдай ва ма-са гудай централы (ОРЦ) тешкилунин игтияж арадал атана.

"Региондин важибулвал авай чехи ОРЦ-яр тешкилунин реке Докъузпана райондин Агадан хуруе "Дагаргропод" ООО-дин агропромпарк ва Кастийк шегерде "АгроСити" ООО-дин "ДагАгроМаркет" әңгиздай проекти гъиле күнва. Санлай къачурла, и гъамбарханайрихъ 150 агъзур тонндылай артух продукттар хъудай мүмкінвал жеда. Гъа са вахтунда хуруын майишатдин сүрсет гъасилзавайбурун игтияжар тамамдакас таъминарун патал алаба яз 300 тонн сүрсет хузы жедай гъамбарханаяр лазим я", - лагъана министри.

РД-дин Минсельхозпродди "Дагъустандын централы илподром" түккүр хъувунин ва Россияда ахалтекидин жинсинин балқанар хъудай государствовин авай са кархана арадал хуний реке серенжемар къабулзава.

Эхирдай Артем Здунова АПК-дин к'енківе-чийрив государствовин патай пишкешар вахана. "Дүстүрлін ківалин" фойеда Республикадии хуруын майишатдин сүрсет гъасилзунал машгүй къабулзава.

Цийи йисалай элячIда

Альфред Акимов

1

DVB-T2 стандарт къабулиз жэзвэй телевизор авай ксариз ЦЭТВ ишлемишүн патал гереёд анжах ДМВ дипазондин антenna я. Күргье журедин аналогин телевизорар авай буруз, антеннадилай гэйри, махсус приставкани (SetTopBox, STB) журедин, я тахтайтла адтэдн "цифровой приставка" лазим жеда.

■ Альлийривай чпиз алава тадаракар лазим яни, тушни гынк чириз жеда?

- Эгер "Первый канал", "Россия-1", "НТВ", "5-канал", "Рен-ТВ", "СТС" каналприн логотиприн патав квэз "А" юарф аквазватла, им күнне аналогин журедин телевещание ишлемишава лагый чал я. Эгер күн телевизор цийиди ятла, мумкин я, күнне ам цифровой журедин ТВ къадай къайдада түкүрнавач. Винидих чин тварар күнчав канаприн цифровой журейра "А" юарф ишлемишава.

■ Эгер экрандал "А" юарф алатла, вуч авуна кланзана?

- Сифтени-сифте күн телевизордин настройкайра цифровой сигнал къадай мумкинвал авани-авачни

ахтармиша. Эгер телевизорди ихьтиг сигнал къазвачта, 2019-йисан январдалди цийи телевизор, я тахтайт цифровой приставка маса къачунин мумкинвилз килига. Цифровой программайрз килигун патал, винидих къеяд авунвайвал, DVB-T2 стандартдин телевизор къачун ва я күргье телевизор махсус приставкадин күмекдади галкүрун герек жеда. Эгер 2019-йисан январдалди цийи журедин тадаракар маса къачун тавартла, күргье журедин аналогин телевизорар авай ксар федеральний каналрикай михыз магьрум жеда.

Инал заз малумариз кланзана, альлийривай цифровой журедин телевиденидал элячуних в цийи журедин тадаракар ишлемишуних галаз алакъалу вири суалриз жавабар "РТРС" ФГУП-дин федеральный "кузвай линиядз" **8-800-220-20-02** нумрадиз зэнг авуна, я тахтайтla **rtrs.ru** сайтдай, гыакин Дагуустан Республикадин МФЦ-рин филиалрай жагайзриж жеда. РТРС-дин Дагуустан Республикада авай филиалдин күмекдин къуллугдун нумрадини - **8 (722) 55 27 27** - суткадин кильяй-кылиз квалахазава.

Къадагъа Эцигнава

ЧИ МУХБИР

Цийи закондин бинедаллаз, 2019-йисан 1-марцдилай инсанар автобусра аваз санай масаниз тухун патал чарасуз я лицензия къачун лазим жеда. И кар махсус заказдалди ийзивээ, тахтайтла, хуси игтияжар яхар тамамарун паталдя яни, тафаат авач.

Ространснадзордин СКФО-да авай регионрин умууди Управленидай хабар гайивал, эгер инсанар анжах газа ксари ишлемиш тийзивай рекье-рай тухуз хайтла (месела, и вай маса карханадин агалнавай мулкунай), лицензия гerek авач. Махсус ихтияр гыакин цаяр күнрикай худай, медицинадин тади күмекдин, аварияр хайила, къутармишдай къуллугдур машинриз гerek къевдэвч.

"Дагуустандин мулкунал 1615 субъектдиз пассажирар автобусра аваз санай масаниз тухдай ихтияр гувай лицензия ава. Цийи законодательстводи ихтилат, кылди къачуртла, гыхын журейрин авто-транспортдикай физватла, ачухарнавч, амма фикирда күнвайди 8-дай артух ксар тухдай машинар

Мерд АЛИ

ХУЛЬРЫН кавха Сункъули, налугъар къватлажевач лугъуз, "гатун" тавур совещание районда хъанач жеди... "Налугъар авач-къуллугъарни авач", жаваб гузай адаз, тлалабиз фейлани, чөхбүрү. "Ви хуре вири пенсионерар, инвалидар, "кардик квачирбур" хъанва. Райбюджетдин са пай гъя "кардик квачирбуруз", пособие яз, гунис акъатзава. Депутатарни вахъ пары ава. Никлер-чилерни, квалерни газа ава... Дохтултар?.. Күрелди, Сункъули Пункъулиевич, жувазни, чазни пул къведай рекъер жагъура. Фикир це хъсандаказ, гынай экв, рехъ акъатдатла..."

Хтана, ацуяна квале, агална рак-дакларни, алахъна альлийривай налугъар къачудай цийи рекъер-хүлэр жагъуриз.

Күмекдиз Сункъулиди вичин кылигин бухгалтердиз, гымни - квале аялрин диде Первердигар - ханумазни эверна. Гыкъван лагъитлани, адаз хуруун итимрини, папарни вуч ийизватла, ни гыкъ киль хузватла, хъсандиз чизай. Сад-вад юкъуз мектебдани квалахайди я, гысабунрин муаллимвиле. Мажиб гывеччи яз, экъечна ам, фена алвериз. Иней къачуна, анал хана. Месела, иши какаяр къачуна, ргана, маса хана - цудал цуд манат киль хтана... Къачуна верчэр, тукана, ргана, чрана, маса хана-вишел виш манат киль вахчуна... Аяпризи датлана вечрен шурпа гана...

Фельтон

Хуш налугъар - хуш къуллугъар...

- Эхъ, киль хуьдай рекъер авайди я, - лагъана ада вичин амледин папаз, 5000 манатдих мектебда квалахун давамарзавай Гыурузатаз. - Гадара мектеб, кын тавурди, алад базардиз - недайдини жеда ваз, алукдайдини. Мектебда квалахун авамвал я...

Дугъриданни, адан итим Сункъулини са вахтара саларбан хайди тир. Сал кутуна, келемар цана, мүштерияр акъат тийиз, хайи бэгьеэр ктлиз, клализа гадарна. Эхирни, машин жагъурна, фена базардиз, хуре дуухан ачухна. Хиз, ужуз ичики багъаз маса хана - хана пул! Варлувилин кан актайвалди, хуруун кавхавал къачуна. Вири депутатар - жуванбур, жув - райондин чөхидан амадаг. "За сад кула къада - зун виридан кула жеда!" - тикрардай Сункъулиди.

Амма гила налугъар къватлун четин ханва. Я нехир амач хуре, я нехирбан, я сүрүньяр. Клек-верч хуьдайбүрни тимил ханва. Цан ерли хцазмач, векъ язамач, хеб-цегъ хуьзмач. Багълар хиритлана...

Гъа и арада Сункъулидиз телевизордай ван хана: бес чи чөхи депутатри налугъар къватлунин цийи рекъер веревирдэвээ. "Чеб-чпиз машгүлбуру къазанжир къачузва, анжах садани я гъа-гысаб ийизвач, я налугъар гузвач... Миллионралди инсанар, чеб-чпиз машгүлбуру, квалиах тийизвайбурун жергейра ава, пособиарни къачузва. Гынай къведа бюджетриз ахьтн пулар? Гынай къведа пенсионерриз пенсияр? Бюджетникриз - мажибар?..."

Сункъули Первердигарах элкъвена: "Дугъридан, гъахълу гафар я. Са чи хуре шумуд пенсионер, шумуд депутат, шумуд артист, муаллим, бухгалтер - шей гыасил тийизвайбурун киль. Шумуд кас биржада акъвазнава... Яшамиш вири жезва. Квэлди киль хузвава?"

Нехир хуьзмачтлани, нек хъвазва; хипер хуьзмач - як незва; верчэр амач - какаяр ава эхир???. Аламат я, чөхи депутатрин кылиз фикир атанава, я хуре авай чи кылиз?.. Дикъет це кван, Первердигар. Чи альлийр квел машгүл я? Ни гынк къазаншишава?"

- Итим, вун, дугъриданни, сун Къули хыз рахазва. Бес са пенсиядлни и вун гысабзайвай пособирил киль хуъз жевэйдий яни? Базардик квайди я вири, кардик... Ваз тараквадай рекъерай пулар гызивайди я вирида.

- Месела, гынк? - Гыак! Зун ви бух яни? За квале гыльдүүтни хразва. Гыар шөгъердиз фейила, ина гerek пек-лекни, къаб-турни хизва. Ана къачуз, ина хузвава... Вуна садра кылек хуваш, вун гынк девлетлу хайди ятла. Гила ингэе хуруун сагыб я. Вири ви гылиз килигзава... - Я руш, "самозанятость" вуч я? Гыа карди-

лай налугъ къачу лугъузва. Заз а гаф словарра къекъвейлани жагъанач.

- Ажайб кас я вун, Сункъули. "Самозанятость" ваз чидай газа гафарин къурулуш, яни түкүүр хүн авайди я. Вун тимил-шишил урс чалакай хабар авайди я хыи. На ви квайял гыкъван "самогон" маса гана? "Само" - вич-вичиз, "гон", - "гоним", - яни хкудун (чыгун). Самогон ви хуре гилани хъсандиз ише физва. Налугъ гузвани?

- Валлагъ, дүз суал я. Ява-явш зи кыли ванзана. Гаф авайбур туш чи депутаттар! Абуру фад вучиз къатланчата и кар?

- Вун садра секин хуух, тади иймир, заз яб це. "Самогондилай" "самозаготовка" гъвечи гаф туш. Самогон хкудай хам-мал жува къватлавайди я: ичер, хутар, чумалар - вуч хайтитни. Чна хъуытлын сүрсөт гата амаз гъазурзавани? Месела, цик квай афни-памидур, келем-картуф, къахмак?.. Кымет авайбур ячбни. Налугъ гузвани?

Явш садра. Мад авайди я "само" квай гафар: "самообслуживание", "самооборона", "самоуправление", "самозащита", "самосвал".

- Квал къени хъайиди, ваз чидай къван вуч я! Күрелди, ваз лугъуз кланзана, и чи хуре вуна лугъузай "самояр" вири ава?

- Са чи ваъ, виринра а "самояр" ава. Чи государство вич "самоопределение" гафунин нетижя я. Хечине виридакай, - вич-вич идара ийизва. Ада чазни гыр са чкада "самоуправлени-

дал", яни жув-жуван краал элячI лугъузва. Акъвавани, ваз гыкъван ихтияр ганватла? Вун - ви хуруун хан! Кыле твах жув ханди хыз! Зунни - ви ханум!

- Я залумдин руш, хан ятла, налугъар къватла лугъузва. Нивай? Гынк?

- За лугъузва, вун гъавурда акъвавч. "Самообман" лугъудай гафни авайди я. Жува-жув алдатмишун. Вуна вун алдатмишавайди акъвавза заз. "Самоуправстводал" элячина кланда! Самоуправстводи хандиз вири рекъер ачухда. Гуниз мажбурна кланда вирибур хушенчин налугъар!

- Хушенчин?

- Бес гынк? Ни вуч гыасилзаватла, гыар садаз чида. Хушенчади налугъарин учтда акъвавна, декларация түкүүрна, налугъ гуниз мажбурна кланда. Аквада ваз - "самоокупаемость" хъана! Ви харжияр вири ххведа!

- Вун, дугъриданни, Аллагъади бухгалтер, гила лугъузайвал, менеджер яз халкынавайди я. "Самоокупаемость" гафни заз икъван гагъда ван хайди тушир. Жуван харжияр жува арадал хун?

- Хуруун харжияр хуруу хин - ван хуух ваз. Хурууз герек вири харжияр хуруунбурувай къачу лугъузва ваз.

- И чи къульзубурувайни набудривай?

- Абураз я къульзубурни набудар. Чеб-чпиз абуз вири "самозанятый" инсанар я. Месела, бүркүүз къве жүйт гыльдүлтар хразва. Адан къунши япарал залан Арафат аку-ада гатузни, хъуытлын квале кулар хразва. Базардин рекъевайди я датлана адан паб. Са квач квачир Гъажимурад аку-ада тенбек цана, маса гузвайди я. Вири гысабайтла, яргы цил жеда. Вирибур "самозанятый", яни налугъарни кланы къван жеда, къуллугъарни...

- "Самообман" тушни, я паб, ам?

- "Самообман" ваъ - "самообложение", яни жува-жуваз къулайвилер авун патал налугъ гун - хуш налугъ...

- Паб, вуна лугъузайвал, и чи хуре, чи альлийрал - ажузбурулни ялгъузбурул, чеб-чпиз са журе яшамиш жевэй касарал, дарманрих гудай пул твачирбурул налугъар вегъйтла, зи кар "самоотреченидалди" күтэгэж жедачни?

- Самоотречение? - гырайна паба.

- Вун дили хъянвани, жува-жуван девлетри-лайн къулайвилерилай гыил къачуз?

- Гыа кардиз мажбур жеда зун, паб. Ви ханумални "самообслуживания" күтэгэж жеда... Масакла зун "Цийи налугъарин" гъавурда акъвавч... И кард "самодур", "самосуд" гафарни рикел гызыва... Герек яни акъван чкадал атун?

Яшлу диде - берекатдин бине

Вадим ЖАМАЛДИНОВ

Сулейман-Стальский районда чөхибурукай сад тир Герейханован хүрпени яшлу дишегълияр, итимар тимил авч. Ийкъара зун ина виридалайни яшлуу ва камаллу дишегъли тир РЗАХАНОВА Султланатас мұғыман хъана. Яшлу ксарин гүгъуль күн, абурун гъалагъывал чиран сувабдин карни я, хъсан адепти. Чна 1941-1945-ийсара Хасавюртта, Къизилордада зегъметдин фронтда иштиракай диде, хтулрин баде, зегъметдин ветеран Рзаханова Султланатавай вичин умумырдикай, яшайишдикай сүзгъебет авун тәлабна...

- Зун виликрай Къасумхурун, алай вахтунда Мегъарамдухурун райондин Магъутхуре лежбер, З веледин буба Любов Аюбан хизанды 1926-йисуз дидедиз хъана, - сүзгъетдив эгечіна ам.-зи рикел вири галай-галайвал аламачтана, Магъутхурел 4-класстар келена, мад келдай мумкинвал хъаначир.

Дяве башламишай 1941-йисуз чун, 14-15 ийсара авай аялар яз, дядедиз тухун тавуна амай инвалид ва яшар хъанвай итимрихъ галаз югарар гатаз, фермайрал малариш алафар вегъез ракъурдай. Магъутлар гудайла, кылар квятлиз, раттарал хидай, абурун чаз зегъметдин ийкъар хъидай, а ийкъара колхоздай техил гудай. Гъеле гъевчизмаз бубадик магърут хъайи чун - къве вахни са стха, дидедин перемдин ценер къуна жедай. Руфуна тухдалди фу авачир чун, адан гүгъульна гъатна, чавай жедай күлгүл квалахар ийиз, күмекар гуз алахъдай. Мукалдалди са шумуд сотых гене хтайла, дидедивай ийфис ксуз жедаир. Дядедин къиззин женгерикай радиодай хабар гудайла, чак зурзун акатдай. Диде чун секинарз алахъдай.

Дяве Кавказдив агақайла, чи

хүре амай са бубат күмек гуз жедай итимарни дидедиз тухун хъувунай. Гүгъульнай душмандин жаллатлар Дагъустандиз мукъва хъайила, чунни, яш тахъанвай же-гъиль рушар, бегем чими партални алачиз, окопар атлұз, Хасавюртдин, Къизилордада зегъметдин ракъурнай. Ийкъа гүзвай тұйнин норма къачуна, са кап фу недай вахтни жедаир чаз.

Зегъметдин фронтда Жалалдина, Сефидина, Къарахана, Кевсерса, Беса ва мадни хурунвиири квалахазавай. Окопар атлұз тежедайла, чаз, рушариз, маса квалахар гудай. Гүгъульнай, квалахадайла гъекъ хайи зун, начыгъ хъана, мад окопар атлұз хъъанач. Зун квализ рахкурна.

Зегъметдин фронтдай хтайла, дидедихъ галаз малариш векъер квятлиз, югарар гатаз, самар таяйра таза, квалахана.

1947-йисуз Целегуындал тұварван авай хизандай тир Рзаханов

Мислимаш галаз кысметар садана.

А вахтунда Мислиман дах Къасумхурел милициян начальник тир. Мислим Геджухда ципицтин багъдин бригадирвиле акъвазна. Са шумуд 1947-йисуз зегъмет чүгурдалай күлгүл күмекар гуз алахъзана.

Чи мурад адахъ кубанвал,

мадни яргы умумыр хъун я.

Геджухда хъсан нетижаяр къа-занишай умумурдин юлдаш Герейханован хүре узузумлухин бри-гадирвиле тайинарна. А вахтунда совхозда узузумрин багълар ти-мил авай. Гүгъульнай, Мислима кыл кутуналди, совхозда ракъинин кагърабайрин 100 гектарралди багълар арадал гъана. За лагъайтла, адан гъилик рабочий яз квалахна. Бригадада 30-40-дав агакына рабочири зегъмет чүгувзай. Вахт-вахтунда агротехникадин квалахар къиле тухузвязвиляя нетижаярни хъсанбұр жезвай. Адан тұвар Гъуреметдин доскада жедай. Гъамиша планар 100 процентдилай виниз тамамарзавай бригададиз пулдин премияр, грамотаяр гудай.

20-30 1947-йисуз багълар, узузумлуха квалахай зун, 50 иис хъайила, пенсиязды фена. Совхоздин директор, коммунист, бажарагълы рөгбөр М.Бачханова чи хизандин тұварцихъ гъамиша разивилин келимаяр лугъудай, - рикел хана калмалу бадеди.

Квалахал са квалае гъуремет-хатур авай Султланат дидеди Мислимаз цүквер хътин 7 велед-3 хвани 4 руш багъышна. Алай вахтунда 14 хтудини са шумуд птулди адан рикел мадни шадарзава. Адан 3 хвани совхоздал яшамиш жезва. Ру-шар лагъайтла, чин хизандын галас патарал ала. Чин күльзүз дидедиз гъуреметзаяр рухвайар, ру-шар, хтупар, гүгъуль къаз, адан патав мукъват-мукъват къведа. Мегърибан диде виридан гълерап ала. Адан са келимани абуру квачерик вегъевзач. Султланат дидедиз ху-рунвиирин, къунни-къуншийрин арадани еке гъуремет ава.

Умумурда гъамиша зегъмет чүгувз вердиш Султланат дидедиз гилани квалахдик квачиз къарай къведа. Квалае вичивай жедай күлгүл-шүшүлүк күмекар гуз алахъзана.

Чи мурад адахъ кубанвал,

мадни яргы умумыр хъун я.

Тежрибалу ашпаз

Райсудин НАБИЕВ

Мектебда келдай 1947-йисара ви-чихъ галаз са классда авай таяр-түшери институтриз, университет-риз, техникумриз финикай ихтила-

Ина ада 5 1947-йисуз зегъмет чүгунан. Гимидин шарттара вахт-вахтунда дадлу хүрекар гъазурун рөгбөр кар туширтани, ада вичин хиве авай везифаир намуслувиелди кылиз акъудна. Дадлу, жүреба-жүре чи милли хүрекрилай гимидин пер-соналди разивал ийиз, ада чухса-гъул пүгүз хъана.

Са къадар вахтала алатаильда, Сайдин Махачкъала ше-гъердиз хтана. Да-хадаеван күчеда авай са столовойда ам чөхи ашпазви-ле къабулна. Хъсан тежрибани хъанвай ада гъазуриз хъайи дадлу хүрекар ви-шералди, агъзур-ралди инсанри дад-мишна. Халис устад яз, Сайдинан тұвар и патара раиж хъана. Адакай столовойдин махсус ктабда шумудни са сеферда разивилин келимизин акъудна.

Гүгъульнай, хайи Кварчагъиз хтайла, С.Гъусейнов "Коммуна" совхоздин столовойда квалахал акъвазна. Ина тежрибалу ашпазди вичин пешедал къарувал мадни хъсандин субутна. Хурунвиири,

танишри низ чида адан гъилелай гъикъван хүрекар дадмишнатла! Иллаки гатунни зулун квалахрин къиззин вахтара Кварчагъирин хурурз республикадин вузрайни техникумрай вишералди студентар күмекар гуз къведай. Квалахдин план-график ина мадни жавабдарди хъана. Вичин намуслу зегъмет-далди Сайдина вири рази жедай-валдай. Адал хайи хүре хъиз, Кварчагъ дередиз чара авур майдан хъсанди яз гъисабна, ам хүрекрилай галаз санал маса зат-шарлдини безетмишнавай. И кардик Сайдинан пайни ква. Ам маса су-варикни активный иштираки я. Сайдин Гъусейнова шириарни тес-нифзаза, герек чавуз абур мани-далди лугъунни ийизва. Ам хурун художественный самодеятельнос-тдин дестедин активный ишти-ракини я. Тежрибалу ашпаз, обще-ственник Сайдин Гъусейнова гъуреметдин грамотаяр, дипломар, знакарни ганна. Хуруе ам сейли, вирида зегъметлу кас я. Чаз адахъ вичин рикел алай пешедал яргылай 1947-йисара машгүл жедай къу-

ватар мадни хъана кланзана. Геджухда хъсан нетижаяр къа-занишай умумурдин юлдаш Герейханован хүре узузумлухин бри-гадирвиле тайинарна. А вахтунда совхозда узузумрин багълар ти-мил авай. Гүгъульнай, Мислима кыл кутуналди, совхозда ракъинин кагърабайрин 100 гектарралди багълар арадал гъана. За лагъайтла, адан гъилик рабочий яз квалахна. Бригадада 30-40-дав агакына рабочири зегъмет чүгувзай. Вахт-вахтунда агротехникадин квалахар къиле тухузвязвиляя нетижаярни хъсанбұр жезвай. Адан тұвар Гъуреметдин доскада жедай. Гъамиша планар 100 процентдилай виниз тамамарзавай бригададиз пулдин премияр, грамотаяр гудай.

Гидетди, Сайдина абурухъ диктебиди яб акалдай. Ада юлдашриз вичин мадни халъдиз фу гудай кеспидин иеси хъун тирдакай лугъудай. Рикел авай мадни ада къилизин акъудна. Мектеб күтаяльда, ада Махачкъалада ашпазви-ле курсара келна, 4-разряддин пешекарвал къачуна. Зегъметдин рехъ Сайдина Махачкъаладин портуна квалахунилай башламишна.

Ван авуна Метлеб - къазанжи

Гъасан Гъусейнов

Эхиримжи вахтара телевиденидин чөхи пай каналрай къалурзатай, обществоводин къанажағыз чүрүкта таисирзатай, килигизавайбурун рикел къарсурдай передачайрикай "ЛГ"-дин 44-нұмрада Мердали Жалилова къен-вай "Вуч паталди къалурзатат!".. макъалада веревирдер авунва. Зун автордин фикиррихъ галас рази я.

Ада къызызайвал, "...гы канал күтүртіни, аквазвайбур асул гысаб-дай угърашвили күрвилем, чүкүрунари ғаяр къунар, шумуда шумуд яна, күр гана къенатла, гыл ахпа гелер чүнүнхиз алахъзатат, гы терефар я". Публицисты көлзазавайдай гъаҳлудакас хабар къазва. "Ге-рек яни ихтиян шейэрли килигүн? Килигайтани, вуч чирзата? Вучтн тер-бия къазуза" Месела, 1-каналдин "Къый рахурай" передачада са шумуд юкъуз къалурай манидар Прохор Шаляпин са адан са паб Анна Калашниковка аквазвай жегъилри гъихын тербия къаурай!.. Итимди са шумуд дишегъли, күзүз-жегъил талғана, гыз рахкурна. Папа лагъайтла, маса итимдилай аял хаза. Гызыв свас миҳиди, чалкечирвал квацири хъун хъсан хизан арадал атунин заминвал я. Бес чи "гъетерин" ахлакъди хизандин бинейриз күр гузачы?! Аламатдин кар ам я хы, са күсни регъульвал квациз, абуру гүгъульни ийкъара и передачада масабуруз баянар гузва.

Ихтиян мисалар яшайишдин вири рекъерай гыз жеда, иллаки - газа-пичи хъанвай нефсерийай. Къизилдин тапанчияр, къимет 35 миллион манат тир къыннардай ручка, 60 миллион манатдай-квалин къенепатан рикел айлар квас, "сада-садан гыл күн күн, инсандин хас ерия" рикелай алатауза. Журналистдин кылин сүалдиз "Вуч паталди къалурзатат?".. жаваб деринра ава. Газа пай СМИ-яр чин дидай алвердин проектар я, абурун асул метлеби - къазанжи къазаннишун. Ша-чна и кар рикелай ракъур тийин. Передачайризни хъсанбуруз, хийрлү-буруз килигин!

"Лезги газет" - гъар са хизандиз!

Райсудин НАБИЕВ

Ингэе гылевай ийсни эхириз мукъва жезва. Чна, газет көлзазавайбуру, 2019-йис патал "Лезги газет" къын-цыйи 1947-йисуз еке савкъат яз гысабиз жеда. Лезги гъар са хизанды, дидед ғалас гъуремет авунин лишан яз, "Лезги газет" вахтуда къхейтла, хъсан жеда. Газет гына са гыл къынадатла, адан кылин редактор Мегъамед Ибрагимова, Сулейман-Стальский райондин телевиденидай мукъвара рахайла, лагъана, вичин фикирар ва меслятарни раижна. Мадни, "Лезги газетдин" 1-ноябрдиз чапдай акъятай 44-нұмрада и месәладай генани ачуходи къынна. Ил, газет къынадай пуд-күд рехъ къалурнава. Мад вуч къанды къван! "Лезги газетдин" умумурда хъанвай бази цийивилер, адакай менфт къаузы жедай рекъерни ачуна-ва. Мисал яз, онлайн-подписка, Интернетта хүсис сайты кардик күтун - ибүрн газет көлзазавайбуру патал хъсан муштулухар я. Бязи чайра, къильди къаурутла, шазалай чи районда (ноябрдин юкъварилай Мегъарам-хурынни) "Дагпечатдин" киоск ачухун шад жедай кар я. И цийивили рай-онзэглийриз газет хейлин ужуз къиметдай къынадай ва идах галас сад хъиз газет къызызайбурун къадарни артухардай мумкинвал ганва.

Алай вахтуда и киосқда вичихъ махсус чирвилер, ахлакъ авай ХАНОВА Заиради (шиккыда) квалахзава. И ийкъара чун Заиради къаузы таниш хъана са квалахдикай сүзгъебет авун тәлабна. Малум хъайивал, киоск ачухунай агъалияр газа рази я. И кардикай хабар авайбур чеб къвезва, газет ина къызыза. Виридан рикел алайдини "Лезги газет" я. Са күрү вахтуда газетдин 48 экземпляр къынна. Райондин жегъилрин парламен-тдин къуллугъчи Алиев Мегъамед, больницадин дұхтур Къазанбекова Си-жарат сиғтеңян подпесикар я.

Киоск инсанар газа жезвай "Терсепул" базардин патав гва. Ам, йяд югъ квациз, амай вири ийкъара ачу я. Подпесикар инай газет къын тестикъарзавай квантанциян газа жезвай. Им, гъелбетда, еке къулай-вал я. Заиради вичин къуншияр, танишар, дуст рушарни "Лезги газет", гъак маса издалии вахтуда къын патал гъаурурдик кутазва. Гъар са кардик вичин тайин ва күтагъ вахт ава. Исаңда подпесикар вахт я. Гъак хъайила, садин къерехда акъвазна къандач. Ахпадални пакадал вегъемир.

Лугъун хъи, ни "Лезги газет" къызызайбура, гъадас хай халъкни, дидед ғаланы, чи эдебиятни, шаксуз, къланзана ва багъя я. Ша чна, гъуреметлубур, и важиблу кардик вирида къүн кутан!

Школада келдани, ківале?..

Эмираслан ШЕРИФАЛИЕВ

Образование вуч паталди я? И суалдиз гъар сада савадлу, хъсан пешекар хъун, ківалах жагын ва агъвалиудаказ яшамиш хъун патал лагъана жаваб гуда. Эгер чирвилер агъвалиудаказ яшамиш хъун патал къачун герек ятла, бес вучиз виликрай варлайри в абурун веледри келлиз-къиз чирзавай? Образованиди инсандиз вичиз вич чирзава, дүньяда адан чука тайнарзана, обществодихъ галаз алакъаяра тайнардай мумкинвал гузва. Образование герек, чарасуз тирвилиз себебар мадни самбар ава.

Эгер виликрай медресайра ва XIX асиридин къвед лагъай паюна Дагъларин улкведа ачушиз башламишай светский школайра мумкинвал авай ксарин веледри келзайтила, гила образование къачуниз мажбуровални ава, ихтиярни. Абу РФ-дин Конституцияда, "РФ-да образованидин гъакъиндай" Законда къалурнава.

Амма чирвилер къачудай мумкинвилер гзаф хъянвай алай девирда аялриз школа квэз герек я лугъудайбури тимил авац. "Муаллимар ківализ къвез, я түшті, Интернетдин күмекдалди чирвилер къачуз жезва", - лугъузва ахътинару.

И мукъвара редакциядив набут аялриз образование гүнин ва аялди хизанда образование къачунин гъакъиндай чеб гъавурда тун тілабзай чар агақына. Къейд ийин, алай вахтунда аялриз школадин образование гүнин са шумуд жүре ава. «Образованидин гъакъиндай» Законди аялрин диде-бубайриз чинин веледри школадин образование къачудай жүре хәдай мумкинвални гузва. Ахъадихъ чун образованидин жуърерал къилди къилди акъвазда.

Очнидаказ кіелун

Им адетдин, чна вирида школада келай жүре я. Диде-бубайриз чинин веледри школадиз къабулун патал арза кхъизва. Аял фидай школа хъягъун исятда са тімил четин хъанва - образованидин гъар са идарадихъ галкүрнавай районар, күчеяр ава. Жуваз бегенмиш школа хъягъун патал вахтуналди тир прописка ийизвай дүшшүшарни ава. Адётдин жуъреда школада келунин къайдайрал чун са артух акъвазда, ам виридаz малумди я.

Заочнидаказ кіелун

И жуъреда кіелун патал аял тайин са школадихъ галкүрнавай. Им неинки ківалин патав гвай, гъатта маса регионда авай школани хъун мумкин я.

Аялдив тапшурғаr муллымди атана ва я Скайлдин, электронный почтадин күмекдалди агақъарзана. Аялди абуr школадин программадив къадайвал къилиз акъудзава ва вахкуза. Школа мукъув гватла, аттестация вахкун патал аял четвертда садра къаванни школадиз атун чарасуз я. Эгер маса регионда авай школада заочнидаказ келзазав хъайитла, имтигъанар (аттестация) вахкун патал аниz йиса садра фейитлани жеzва.

И жуъредик дистанционныйдаказ келунни акатзана. Им Скайлдин ва я интернет-алакъадин маса жуърейрикай күмек къачуналди келун я. Имтигъанар гъам очнидаказ, гъам дистанционныйдаказ ваххудай ихтиярар ава. Имтигъан ваххудалди виллик меслятар авун патал аялдивай муллымрихъ галаз гүрьушмиш хъайитлани жеzва. Йиса са сефердилай тімил тушиз имтигъанар вахкун герек я.

9 ва 11-класкар ақылттарайдалай күлхүжанах очнидаказ ГИА ва я ЕГЭ вахканда кіланзана. Абуr вахкайтла, аялдиз школадин образование къачунвайдан гъакъиндай адетдин къайдадин аттестат гузва.

Очно-заочнидаказ

Кіелун

Им винидихъ лагъанвай къве жүрнен санал ишлемишна кіелун жезва, яни аялдиз бязи предметар - школада, мулькубур заочнидаказ чирзава. Школадик экечүнин къайда очнидаказ кіелунин жуъредин хътнди я. Амма и дүшшүшда заочнидаказ анжак агъадихъ галай предметар чирдай ихтияр ава:

- маxус школайра ва я алара образование ишлемишна кіелун жезва, яни аялдиз бязи предметар - школада, мулькубур заочнидаказ чирзава. Школадик экечүнин къайда очнидаказ кіелунин жуъредин хътнди я. Амма и дүшшүшда заочнидаказ анжак агъадихъ галай предметар чирдай ихтияр ава:
- и ва я маса предметдиз, тарсуниз талу жаз аялдини муаллимдин арада гъульжетар авай дүшшүшша;
- са классда авай юлдашрилай лап хъсандиз ва лап писдиз чизвай предметар;
- бинелу себебар аваз, аялдивай тарсуниз къвез тежезвай предметтар;

Ихтияр дүшшүшра аялди адетдин къайдада чирзавай предметтрай виридахъ галаз санал имтигъанар вахкуза. Заочнидаказ чирзавай предметтрай имтигъанар къилди вахкуза.

9 ва 11-классралай күлхүжанах очнидаказ ГИА ва ЕГЭ вахкун герек я.

Хизанда образование

Кіачун

(СЕМЕЙНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ)
Им алай девирда школадин образование къачунин цийи ва гзаф суалар арадал гъизвай жүре я. Европадин улквейра и жуъреда образование фадлай гзаф-буру къачузва. Аялди хизанда образование къачудай мумкинвал гузвой и жуъреда келзайбурувай школадиз татайтлани жезва. Вучиз лагъайтла, диде-бубади аялдиз образование гүнин месэла, школадин хивий ақъудна, чинин хивез къачузва. Къилинди образованидин управленидин идарайриз вахтунда арза авун ва учирда ақъвазун я. Амма школадихъ галаз ерли алакъа хъун тавуна кіелиз, диде-бубайриз кіан хъайитлани, жеzва. Имтигъанар шумудра вахкудатла, диде-бубади тайнарзава. Адёт тирвал - йиса садра къиведра. Ик диде-бубади чинин хивез къачунин келдайбурувай школадиз татайтлани жезва.

Анжак 15 йис тамам хъянвай аялриз келдай ихтияр авай и жүре хизанда образование къачуниз мукъва я. Адэт предметтрай чирвилер диде-бубайри гузвач, вичи-вичин винел ківалахзава. Школадиз анжак имтигъанар вахкуз физва.

Къанури диде-бубайриз образование къачунин къве жуъредикай санал менфят къачудай ва образование къачунин жуъреде кіан ківан сеферда дегиңдай мумкинвал гузва. Амма гъар сада аялдин гележекдикай фикирун герек я. Аялдихъ хъсан чирвилер хъун патал гъи жуъреда образование къачун хъсан ятла лугъуз,

школада, түшті, хъсан пешекар желбна, диде-бубадини вири күвватар эцигна, хизанда кіелиз түртла, пис жеzда. Ихтияр дүшшүшда аялдин бажарагын фад виnel ақъудиз алакъа. Амма аялдиз чирвилер гүн патал педагогвилин образование хъун, чи фикирдади, чарасуз герек шарты яз эцигайтла, хъсан жеzда. Малум тирвал, гъар са аялдиз школадин образование гүн патал государстводи тайин харжияр ийизва. Аялдиз образование гүн, школадин хивий ақъатна, диде-бубадин хиве гътайтайла, а пул низ гузватла тайнарзава. РД-дин олимпидин вири пландин министерстводай гъелелиг тайин жаваб агақынавач.

Алай вахтунда са шумуд интернет-школани кардик ква. Абурухъ диде-бубайри чинин аял галкүрнавай герек я. Ихтияр дүшшүшда вири пландин бинедаллаз къиле физва ва имтигъанар гъана вахкуза.

Хизанда образование къачузвай аялди 9 ва 11-классралай келдайбурувай хълхүжанах очнидаказ, школадин бинедаллаз имтигъанар вахкуза.

Ківале гузвай

образование

Хизандин образованини ківалинди кадарун дүз түш. Ківалин образование ишлемишнили килигна элячизава. И вахтунда аялдин образованидин месэлайрал школа машгүл жезва. Ківализ муаллимар къевезва, абуру чирзава, ахтармишава ва нетижада аттестат вахкуза.

Набут аялди образование къачун патал адан ихтиярар "О социальной защите инвалидов в РФ" Федеральный Законди, "Образованидин гъакъиндай" ФЗ-ди вакылди аинин 71-статьяди хуъзва.

Жува-жуваз чирвилер

къачун

Анжак 15 йис тамам хъянвай аялриз келдай ихтияр авай и жүре хизанда образование къачуниз мукъва я. Адэт предметтрай чирвилер диде-бубайри гузвач, вичи-вичин винел ківалахзава. Школадиз анжак имтигъанар вахкуз физва.

Къанури диде-бубайриз образование къачунин къве жуъредикай санал менфят къачудай ва образование къачунин жуъреде кіан ківан сеферда дегиңдай мумкинвал гузва. Амма гъар сада аялдин гележекдикай фикирун герек я. Аялдихъ хъсан чирвилер хъун патал гъи жуъреда образование къачун хъсан ятла лугъуз,

чунвай везифаир тамамвиледи къилиз акъудзава. Аялдивай вуч хабар къадатла, виликамаз лугъузвач.

Са патахъай килигайла, образование и жуъредихъ, эгер диде-бубади педагогар ятла, абуруз вахтунда аялдиз герек чирвилер гудай мумкинвал аватла, хъсанвиленри ава. Месела, веледихъ зурба алакъунар аваз хъайитла, ахътиндай бажарагылу аялри келзазавай ва я маxус

гъульжетар ава. Гы жуъреда веледи школадин образование къачудатла, къанури ганвай ихтияррин бинедаллаз гъар са аялди да диде-бубайри чи хъярай. Чи фикирдади, аял гъар са патахъай виликамаз фин хъун патал адетдин къайдада школада кіелун, ківале-диде-бубайри ва школадилай күлхүжанах, пешекар желбна, аялдихъ галаз ада итихийизвай предметтрай дериндай ківалахун хъсан я.

Хазран КЬАСУМОВ

Сулейман-Стальский районда аялрин 10 баҳча кардик ква. Ана чинин ківалах образованидин улчмейрихъ галаз къадайвал ва виликамаз түккүрнавай план-графикрин бинедаллаз къиле тухузва.

И ийкъара чун Вини Стальприн хүрье кардик ква аялрин баҳчадиз мугъман хъана. Ана "Волонтеррин десте" тешкилнавай ва Вириорсиядин "Гъалибилин тар" серенжемдин сергъятра аваз "Творите добро" мярекатни тухузва. Мярекатда райондин образованидин управленидин ва аялрин баҳчадин пешекарри, бицекри ва абурун диде-бубайри иштиракна. "Гъалибилин тар" серенжемдикай мярекатдал "Доброволец России-2017" конкурсдин гъалибчи, студента, "Волонтеры Победы" ВОД-дин координатор Алиевади гегъенш, итижлу раҳунар авуна. Баҳчадин бицекри къильерна, манияр лагъана, гъвечи сегънеяр къалурна.

Вини Стальприн аялрин баҳчада

И мярекат волонтеррин отряддин бицекри, Ватандин Чехи дяведин гъалибчирина, баҳкалвувилиз баҳшна, аялрин баҳчадин гъятада кутунвай "Гъалибилин бағъда" къелемар ақырунади ақылтна.

Гүргүнлай чун аялрин баҳчадин заведующий Сегъерханум Гъажиевади, аинин пешекаррихъ, баҳчада ківалах тешкилнавай гъалдихъ галаз таниш хъана.

Аялрин баҳча хүрье 1969-йисалай кардик ква. Дарамат күгънеди ятлани, ана къайдада, михъивал ава, эку ва чими я.

- Алай вахтунда ина 90 аял тербияламишава, - лугъузва С. Гъажиевади. - Аялрихъ галаз школадилай виликамаз чирвилер гудай, зигъин хаждай, машгъулардай ва маса мярекатни тухузва.

Тербиячияр тир Теллихан Муталибовадин, Регина Къужаевадин, Дилбер Алиевадин, ашпаз Муминат Къафлановадин, медсестра Фазина Ярлиевадин ва амай пешекаррин гъакъиндайни чаз Сегъерханум Гъажиевади разивилин келимаяр лагъана.

Баҳчада аялриз йикъа 4 сеферда тямызу хүрекар гузва. Ашпаз Муминат Къафлановади чаз лагъайвал, хүрекрин сияъда ёмиши, абурукай гъазурнавай мижейри къилин чка къазва. Абуr бицекриз менфятлы.

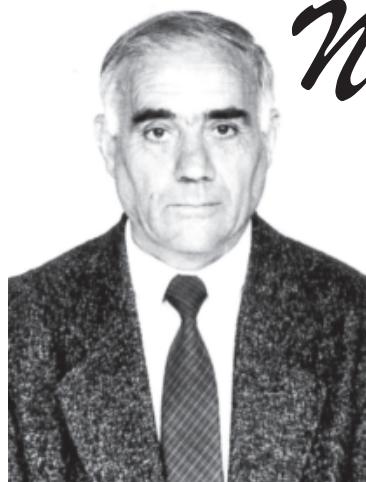
Баҳчада чи фикир "Хайи ерияр чирдай пиле" вичел желбна. Улквидин, Республикаин, райондин къилевайбурун сүретрихъ, гъакъни пайдахрихъ галаз санал ана цурцин, хъенччин къапари, гъилин регъвери, гам-халича храдай тараари чехи шаир Сталь Сулейманаз баҳшнавай стенди ва маса шейэрини чка къунва.

2011-йисуз ДГПУ-дин ФДФ ақылттарай, эхиримжи 5 йисуз ина тербиячи яз ківалах-завай Регина Къужаевади лагъана.

- Чна баҳчада бицекар хайи макандал, дидед чылал, бубайриз адетрал ашуқтарун патални еке ківалах тухузва, Чехи пай мярекатар дидед чылал тешкилзава. Бицекри фасагъатдаказ лезги чылал хуралай шиширар келзазава, гъвечи сегънеяр тамамарзава. Мисал яз, мукъвара чна лезги чылал "Нұңқал" мах сегънеламишна.

Баҳчада кардик квай хайи ерияр чирзавай пиле гележегда музейдиз элкъуърдай фикир ава, и кар патал экспонатар ківатлава.

Чаз чыкадал акурвал, Вини Стальприн аялрин баҳчада ківалах хъсандин тешкилнава.

Нариман К'АРИБОВ

Пакам хийир, Экүнин гъед!

Гур зегьметда хъанвай лигим,
Рушар иниш ава рекье.

Зунни ава, тұла къекъвез,
Мецел алаз ширина ава.
Зи рикл алай рушас - къветрез
Цукверин таж храз-храз.

Гзаф я луз фикирар зи,
Бязибур зап пехилни я.
Мезредин тұл, хайи Къуруш
Зи эвелни эхирни я!

Июль, 2017-йис

* * *
Са шаирдихъ шири, гъезел
Хъанва са хара,
Амма, ктаб акъуд тежез,
Ама бейчара.

Тесифарни хъсанбұр я,
Метлебдиз дерин.
Везиндал гызы асантбұр я,
Мани хызы ширина.

Кардин дубни, себебни я -
Пул авач касдиҳъ.
Гъакл ятланы, къелем, хиял
Къаз тазвач пасдив.

Шаир ава тәлаб тийиз,
(Хесет туш а кар).
Акъуд тежер ктаб къхиз,
Тесифизава Цар.

* * *
.. Зунни перт я, зи дуст, валлагъ,
Рикле аваз тәл,
Шаирарни атанавайла
Къе ихтиң ийқа...

Март, 2018-йис

* * *
Зупарихъни ава чипин гүрчегвал:
Ранглу пешер, на лугъуди, пулар я.
Там къурукиз гъазор хъанва
Гъурчехъан,

Хушракандин квачерава лацу къаз,
Хуруп патал зулун шишил ава гам.
Къульпун никел ақылтнава
Къалин къаз,

Къведай иисан бегъер - ризкы я ам
Чаз.

Цівелин тарци алукнава хъили шал,
Килигайла гъамни зулун безек я!
Марфад селдик ақатнавай
Вацай къал,

Улам чирна, экъечизава къузык - яц.
Дурнайрин луж физва рекъяй
таниш тир,

Циргъинивди безетмишна
цауван тагъ.
Къубуд винел лепе гузва
Къамишири,

Пешериди күжум ийиз зулун рагъ.
Шаирдинни, рикл гъиссерив ақынва,
Кланай касдин гъар гафунин
керчеквал.

Фад ақьатай гатухъай вил
датынмаз,
Чыл кхъизава, акваз зулун
гүрчегвал.

Октябрь, 2017-йис

* * *

Зулун эхир я -

Гена са зулун.

Гүльгүль пехир яз

Ақуқнава зун.

Фикирзала бул:

Кузы я заз и зул -

Перишан бере?

Марфари рагъул

Тунва зун сугъулз,

Къваз герен-герен.

Умурдун ийкъар.

Галачиз ракъар,

Пак рикл тәл физ,

Физва зулар хызы...

Чизвачтла зулуз,
Амай къе ялгъуз,
Лацу табагъадал
Зи гъиль алайди,
Хъел къев вичикай,
Къевзай хъутгъукая,
Кхъиз деертлу чыл,
Мад са гатфарал
Зи вил алайди...

* * *
Гъульпүз марф къвазва - марф
элкъвез-элкъвез.
Заз аквазва, гзаф ажайиб кар я.
Фикирлу я зун, къерехда къекъвез,
Акл я, къвазвай марф цавун
нақвар я.

Гад марф къвадай түштәни макъам,
Къваз яргы югъди, галатзавач ам.
Стілапри-хъелери, гвачир гъахъ,
инсаф,
Гъульпүз вили чин ийизва саф-саф.

* * *
...Къвазва марф гъульпүз -
Марф цавун нақвар,
Эхиз чиркни къар,
Гъульпүз къу нақвар
Тімил хъанвай хызы...

* * *
Къарасуяр, - гатуз къанвай
Хъутгъузы - чими булахар.
Тіблатди күн чаз ганвай
Шуырбетар я, къаймахар!

Лезги чилин къве патани
(Адет хъанвай иғитвал)
Баркаван тир күя ятары
Самурдин там дигизва.

Амма, фадлай квезди аян
Са татуяй кар ава:

Чи ялара туна къе ван,
Эркин рикл тәрзаяв:

Күя ятарин хвални булах
Къвез-къвез Тімил жез ава,
И гъал акваз тамун дамах -
Лацу къавах шез ава.

Зунни ама, кважана сабур,
(Лугъузав им ахвар я).

Къавахдикай кважа-зайвайбур

Гъа зи вилин нақвар я.

Фикирзала, ақуқнава мад,
Дуыз жавабдихъ яз панагъ:

Къарасуяр, къу девлет - яд

Тамуқайтла вчуда, лагъ?..

Июнь, 2018-йис

* * *

Жув са чехи гъед түштәни

Шириатдин алемда,

Дузымизава чарчел мани,

Мажал тагуз къелемдиз.

Зи манийрин къадир, метлеб

Тек ваз чида, манидар.

Тамамара, алаз мешреб,

Тикрап ийиз зинни тәвар.

Тамамара, ашукъ стха,

Ширин везин жагъуриз,

Вун я гъар са межлисдин хан,

Чуынгуыр хурал къуғуриз.

Тамамара, Зарифат руш,

Билбидин сес авайди!

Элдиз закай атурай хуш,

Рахан тийир гъавайда.

Илгъамдин дуыз рекъяйтлүз физ,

Алатдач зун, алатдач!

Везиндал къвер чыл теснифиз,

Галатдач зун, галатдач!

Июнь, 2018-йис

* * *

Зи къенин серт къузыуval,

Накъан гурлу жегильвал.

Какахнава сад-садак.

Икл авайди къе зи гъал

Аян яни, гүльгүль, ваз?..

Зи гатфарни, гадни зул
Фад алатна, фад, валлагъ.

Зи береге, шад тир бул,

Вуна гайи, Сад Аллагъ.

* * *

Нуыкре са къатда

Ийизва цив-цив,

Ци вилаятда

Фад къвана луз жив.

* * *

Узузурдихъ галаз

Аматани тек,

За садавайни

Тілабдач күмек.

Беденда гъатта

Аватлан зурзун

Жуван къуватдихъ

Инанмиш я зун!

* * *

Пакам хийир, Экүнин гъед!

Ваз ухшар язи яр-ти къвед.

Риклин мурад за ваз лугъун:

Жувалъ галаз твах вуна чун,

Вун физ - хъвер рекъерайтлүз,

Хважамжамдин мулькөвлелайтлүз.

* * *

Акакъдатла егер ви тлем,

Къалура чаз цавун алем.

Чиперикай икрагъ я чун,

Ирид цавухъ панагъ я чун.

Твах вуна чун ви ватандиз,

Куылд гатфар хызы гүльпүшан тир.

* * *

Авачир къал, авачир тәл,

Гъана мескен кутадайвал.

Минет я, ваз Экүнин гъед,

Твах на зунни, зи яр - чун къвед.

* * *

Са тахсирни квачир бенде,

Ви узузурдихъ хъанач чара.

Вун паталди къял бендер -

Зи ширирн къақын хара,

Вун амачиз, ни келда бес?

Ни звезда ви ширин сес?

И дердиниз давамда гъик?

* * *

Са тахсирни квачир бенде,

Ви узузурдихъ хъанач чара.

Вун паталди къял бендер -

Зи ширирн къақын хара,

Вун амачиз, ни келда бес?

Ни звезда ви ширин сес?

И дердиниз давамда гъик?

* * *

Са тахсирни квачир бенде,

Ви узузурдихъ хъанач чара.

Вун паталди къял бендер -

Зи ширирн къақын хара,

Вун амачиз, ни келда бес?

Ни звезда ви ширин сес?

И дердиниз давамда гъик?

понедельник, 26 ноября

РГВК

- 06.45 «Заряжайся!»
 07.00 Время новостей Дагестана. Итоги
 08.05 «Заряжайся!»
 08.15 Мультфильм «Декан»
 08.55 «Заряжайся!»
 09.05 X/f «Единственная»
 11.05 Д/f «Исчезающие культуры Дагестана. Агуль»
 11.45 РДНТ представляет: «Андийская бурка 2018»
 12.05 «Парламентский вестник»
 12.30 Время новостей Дагестана
 12.55 «Человек и право»
 14.30, 16.30 Время новостей Дагестана
 14.55 X/f «Капитан Стальной черепахи»
 16.55 X/f «Координаты неизвестны»
 18.10 «Путь к здоровью»
- 18.45 Передача на табасаранском языке «Мил»
 19.30, 22.30, 00.30 Время новостей Дагестана. День начинается.
 0.55 Модный приговор.
 10.55 Жить здорово! (16+).
 12.00 Новости.
 12.15 Время покажет. (16+).
 15.00 Новости.
 15.15 Давай поженимся!
 16.00 Мужское/Женское.
 17.00 Время покажет. (16+).
 18.00 Новости.
 18.25 Время покажет. (16+).
 19.50 На самом деле. (16+).
 21.00 Время.
 21.45 Т/c «Желтый глаз тигра» (16+).
 22.45 Большая игра. (12+).
 01.35 Т/c «Служба расследований»
 03.10 X/f «Меня зовут Троица»
 04.45 Передача на табасаранском языке «Мил»
 05.20 X/f «Координаты неизвестны»

ПЕРВЫЙ

- 5.00 Доброе утро.
 9.00 Новости.
 9.15 Сегодня 26 ноября. День начинается.
 9.55 Модный приговор.
 10.55 Жить здорово! (16+).
 12.00 Новости.
 12.15 Время покажет. (16+).
 15.00 Учимся побеждать»
 21.45, 02.30 «Лучшее на РГВК» История Дагестан в лицах. Бестужев-Марлинский»
 23.20 «Глобальная сеть»
 23.55 Д/c «Все грани безумия»
 01.00 Передача на табасаранском языке «Мил»
 01.35 Т/c «Служба расследований»
 03.10 X/f «Меня зовут Троица»
 04.45 Передача на табасаранском языке «Мил»
 05.20 X/f «Координаты неизвестны»

РОССИЯ 1

- 11:25, 14.35, 17.00, 20.45 Местное время. Вести-Дагестан
 17.25 ТОКС ведет поиск. Новочиркей. Кизилюртовский район
 17.50 Док. фильм 18.15 Акценты
 5.00 Утро России.
 9.00 Вести.
 9.15 Утро России.
 9.55 О самом главном. (12+).
 11.00 Вести.
 11.40 Судьба человека с Борисом Корчевниковым. (12+).
 12.50 60 минут. (12+).
 14.00 Вести.
 14.50 Т/c «Тайны следствия».
 17.25 Андрей Малахов. Прямой эфир. (16+).
 18.50 60 минут. (12+).
 20.00 Вести.
 21.00 Т/c «Доктор Рихтер. Продолжение». (16+).
 23.15 Вечер с Владимиром Соловьевым. (12+).
 2.00 Т/c «Бригада». (18+).

НТВ

- 5.00 Т/c «Агент особого назначения». (16+).
 6.00 Деловое утро НТВ. (12+).
 8.25 Мальцева. (12+).
 9.10 Т/c «Мухтар. Новый след». (16+).
 10.00 Сегодниа.
 10.20 Т/c «Литейный». (16+).
 13.00 Сегодниа.
 13.25 Чрезвычайное происшествие. Обзор.
 14.00 Место встречи.
 16.00 Сегодниа.
 16.30 Место встречи.
 17.15 ДНК. (16+).
 18.15 Т/c «Другой майор Соколов». (16+).
 19.00 Сегодниа.
 19.40 Т/c «Другой майор Соколов». (16+).
 20.00 Х/f «Медное солнце». (16+).
 23.30 Т/c «Вдова». (16+).
 0.10 Сегодниа.
 0.20 Т/c «Вдова». (16+).
 1.50 Место встречи. (16+).
 3.30 Д/f «Белые розы на дядьки». (16+).
 3.55 Тест на отцовство. (16+).
 4.45 Д/f «Преступления страсти». (16+).
 5.35 Домашняя кухня. (16+).

ДОМАШНИЙ

- 6.30 6 кадров. (16+).
 6.50 Удачная покупка. (16+).
 7.00 Д/f «Понять. Простить». (16+).
 7.30 6 кадров. (16+).
 7.40 По делам несовершеннолетних. (16+).
 9.50 Давай разведемся! (16+).
 10.55 Тест на отцовство. (16+).
 12.00 Д/f «Реальная мистика». (16+).
 13.05 Д/f «Понять. Простить». (16+).
 14.10 X/f «Источник счастья». (16+).
 17.00 Естественный отбор.
 17.50 Т/c «Триофельный пес королевы Джованны»
 19.40 События. (16+).
 20.00 Петровка. 38. (16+).
 20.20 Право голоса. (16+).
 22.00 События. (16+).
 22.30 Центробежное ускорение. (16+).
 23.05 Знак качества. (16+).
 0.00 События. (16+).
 0.30 Обложка. Политики в законе. (16+).
 1.05 X/f «Пуаро Агата Кристи». (12+).
 5.35 Домашняя кухня. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

- 5.50 Петровка. 38. (16+).
 6.00 Настроение. (16+).
 8.00 X/f «Расследование». 9.20 X/f «Ультиматум». (16+).
 10.55 Городское собрание.
 11.30 События. (16+).
 11.50 Т/c «Чисто английское убийство».
 13.40 Мой герой. Евгений Киндинов. (12+).
 14.30 События. (16+).
 14.50 Город новостей. (16+).
 15.05 X/f «Пуаро Агата Кристи». (12+).
 17.00 Естественный отбор.
 17.50 Т/c «Триофельный пес королевы Джованны»
 19.40 События. (16+).
 20.00 Петровка. 38. (16+).
 20.20 Право голоса. (16+).
 22.00 События. (16+).
 22.30 Центробежное ускорение. (16+).
 23.05 Знак качества. (16+).
 0.00 События. (16+).
 0.30 Обложка. Политики в законе. (16+).
 1.05 X/f «Пуаро Агата Кристи». (12+).
 5.35 Скрытое угрозы». Технологии дискредитации государства. (12+).
 20.20 Д/c «Загадки века с Сергеем Медведевым». 21.10 Специальный репортаж. (12+).
 21.35 Открытый эфир. (12+).
 23.00 Новости дня.
 23.15 Между тем. (12+).
 23.45 Т/c «Вечный зов».

ЗВЕЗДА

- 6.00 Сегодня утром.
 8.00 Политический детектив. (12+).
 8.25 Д/f «Андропов. Хроника тайной войны».
 9.00 Новости дня.
 9.15 Д/f «Андропов. Хроника тайной войны».
 9.40 Т/c «Звездочет». (12+).
 10.00 Военные новости.
 10.05 Т/c «Звездочет». (12+).
 13.00 Новости дня.
 13.15 Т/c «Звездочет». (12+).
 14.00 Военные новости.
 14.05 Т/c «Звездочет». (12+).
 18.00 Новости дня.
 18.40 Д/c «ПВО: стражи неба»
 19.35 Легенды армии с Александром Маршалом.
 20.20 Улики из прошлого». «Тайное оружие Гиппера. Копье Судьбы. (12+).
 21.10 Специальный репортаж
 21.35 Открытый эфир. (12+).
 23.00 Новости дня.
 23.15 Между тем. (12+).
 23.45 Т/c «Вечный зов». (12+).
 5.15 Д/c «Легендарные самолеты». «Миг-15». Корейский сюрприз».

вторник, 27 ноября

РГВК

- 06.45 «Заряжайся!»
 07.00, 08.30, 12.30 Время новостей Дагестана
 07.15 Передача на табасаранском языке «Мил»
 07.50 «Заряжайся!»
 08.00 Мультфильм «Декан»
 08.45 «Заряжайся!»
 08.55 X/f «Дон Сезар де Базанс»
 11.10 «Путь к здоровью»
 11.45 «Лучшее на РГВК» История Дагестан в лицах. Бестужев-Марлинский
 12.55 «Дагестан туристический»
 13.20 «Учимся побеждать»
 13.40 «Кунацкая»
 14.30, 16.30 Время новостей Дагестана
 14.50 X/f «Крупный выигрыш»
 16.55 X/f «Мистер Икс»
 18.45 Передача на лакском языке «Арьчи ва агълу»
- 19.30, 22.30, 00.30 Время новостей Дагестана
 20.00, 23.00 Время новостей Махачкала
 20.20 «Подробности»
 20.50 «Круглый стол»
 21.30 Д/f «Возвращение Паранга»
 21.50 Проект «Поколение» Айдумбек Камилов. «Дарырил он зонких песен строки»
 22.45 Большая игра. (12+).
 02.25 Проект «Поколение» Айдумбек Камилов. «Дарырил он зонких песен строки»
 03.45 Вечерний Ургант.
 04.25 На самом деле. (16+).
 05.25 X/f «Меня все еще зовут Троица»
 06.40 Передача на лакском языке «Арьчи ва агълу»
 05.15 X/f «Мистер Икс»

ПЕРВЫЙ

- 5.00 Доброе утро.
 9.00 Новости.
 9.15 Сегодня 27 ноября. День начинается.
 9.55 Модный приговор.
 10.55 Жить здорово! (16+).
 12.00 Новости.
 12.15 Время покажет. (16+).
 15.00 Новости.
 15.15 Давай поженимся!
 16.00 Мужское/Женское.
 17.00 Время покажет. (16+).
 18.00 Новости.
 18.25 Время покажет. (16+).
 19.50 На самом деле. (16+).
 21.00 Время.
 21.45 Т/c «Желтый глаз тигра» (16+).
 22.45 Большая игра. (12+).
 02.25 Вечерний Ургант.
 03.45 Т/c «Игра»
 04.25 X/f «Меня зовут Никто»
 05.00 Проект «Поколение» Айдумбек Камилов. «Дарырил он зонких песен строки»
 06.40 Передача на даргинском языке
 07.20 «Аутодафе»
 08.00 X/f «Тридцатилетие»
 09.25 X/f «Есенция»
 11.55 Проект «Поколение» Айдумбек Камилов. «Дарырил он зонких песен строки»
 12.55 «Круглый стол»
 13.35 Д/f «Возвращение Паранга»
 14.05 «Подробности»
 14.30, 16.30 Время новостей Дагестана
 14.50 X/f «У тихой пристани»
 16.55 X/f «Стрекоза»

РОССИЯ 1

- 9.00 Канал национального вещания «Голистан» (на азербайджанском языке)
 11:25, 14.35, 17.00, 20.45 Местное время. Вести-Дагестан
 17.25 60 лет Союзу музыкантов РД
 18.05 Радуга. Орангемент. Ярмарка
 18.20 Умники и умницы
 19.00 Утро России.
 9.00, 11.00 Вести.
 9.15 Утро России.
 9.55 О самом главном. (12+).
 11.40 Судьба человека с Б. Корчевниковым. (12+).
 12.50 60 минут. (12+).
 14.00 Вести.
 14.50 Т/c «Тайны следствия».
 17.25 Андрей Малахов. Прямой эфир. (16+).
 18.50 60 минут. (12+).
 20.00 Вести.
 21.00 Т/c «Доктор Рихтер. Продолжение». (16+).
 23.15 Вечер с Владимиром Соловьевым. (12+).
 2.00 Т/c «Бригада». (18+).

НТВ

- 5.00 Т/c «Агент особого назначения». (16+).
 6.00 Деловое утро НТВ. (12+).
 8.25 Мальцева. (12+).
 9.10 Т/c «Мухтар. Новый след». (16+).
 10.00 Сегодниа.
 10.20 Т/c «Литейный». (16+).
 13.00 Сегодниа.
 13.25 Чрезвычайное происшествие. Обзор.
 14.00 Место встречи.
 16.00 Сегодниа.
 16.30 Место встречи.
 17.15 ДНК. (16+).
 18.15 Т/c «Другой майор Соколов». (16+).
 19.00 Сегодниа.
 19.40 Т/c «Другой майор Соколов». (16+).
 20.00 Х/f «Медное солнце». (16+).
 23.30 Т/c «Вдова». (16+).
 0.10 Сегодниа.
 0.20 Т/c «Вдова». (16+).
 1.30 Место встречи. (16+).
 3.20 Квартирный вопрос.
 4.10 Т/c «Москва. Три вокзала». (16+).
 5.35 Домашняя кухня. (16+).

ДОМАШНИЙ

- 6.30 6 кадров. (16+).
 6.50 Удачная покупка. (16+).
 7.00 Д/f «Понять. Простить». (16+).
 7.30 6 кадров. (16+).
 7.40 Давай разведемся! (16+).
 9.40 Давай разведемся! (16+).
 10.45 Тест на отцовство. (16+).
 11.50 Д/f «Реальная мистика». (16+).
 12.45 Д/f «Понять. Простить». (16+).
 14.20 Х/f «Белые розы на дядьки». (16+).
 15.05, 15.15 Х/f «Пуаро Агата Кристи». (12+).
 17.00 Естественный отбор.
 17.50 Т/c «Триофельный пес королевы Джованны»
 19.40 События. (16+).
 20.00 Петровка. 38. (16+).
 20.20 Право голоса. (16+).
 22.00 События. (16+).
 22.30 Остроожно, мошенники!
 23.05 Д/f «Космос. Подвиги и ложь». (16+).
 4.25 Комедия «Скора в Лукошах». (16+).
 5.35 6 кадров. (16+).
 6.00 Домашняя кухня. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

- 5.45 Петровка. 38. (16+).
 6.00 Настроение. (16+).
 8.05 Доктор И... (16+).
 8.40 X/f «Молодая жена». 10.35 Д/f «Александра Заявькова. Затворница».
 11.30 События. (16+).
 11.50 Т/c «Чисто английское убийство». (Великобритания). (12+).
 13.40 Мой герой. Евгений Киндинов. (12+).
 14.30 События. (16+).
 14.50 Город новостей. (16+).
 15.05 X/f «Пуаро Агата Кристи». (12+).
 17.00 Естественный отбор.
 17.50 Т/c «Алтарь Тристана»
 19.40 События. (16+).
 20.00 Право голоса. (16+).
 22.00 События. (16+).
 22.30 Линия защиты. (16+).
 23.05 Приговор. «Властилино»
 0.00 События. (16+).
 0.30 Прощание.

ПЯТНИЦА, 30 ноября**РГВК**

- 06.45** «Заряжайся!»
07.00, 08.30, 16.30 Время новостей Дагестана
07.15 Передача на аварском языке
07.50 «Заряжайся!»
08.00 Мультифильмы
08.45 «Заряжайся!»
08.55 Д/с «Япония глазами гурмана»
09.25 X/ф «Шербургские зонтики»
11.20 «Пятничная проповедь» Прямая трансляция с центральной Джума-мечети
11.55 «Глорея искусства»
12.55 «Память поколений» Александр Ситковский
13.30 «Лучшее на РГВК» Д/ф «Три грани холодного искусства»
14.30, 16.30 Время новостей Дагестана

- 14.50** X/ф «Васек Трубачев и его товарищи»
16.55 «За скобками»
17.00 X/ф «Чужие дети»
18.30 Обзор газеты «Дагестанская правда»
18.45, 01.00, 04.45 Передача на кумыкском языке
19.30, 22.30 Время новостей Дагестана
20.00, 23.00 Время новостей Махачкалы
20.20 «За скобками»
20.25 «Подробности»
20.50 «На виду. Спорт»
21.30 «Молодежный микс»
21.55 «Годекан»
23.20 «За скобками»
23.25 Д/с «Мир природы»
00.30 Время новостей Дагестана
01.35 Т/с «Игра»
02.30 «Годекан»
02.55 X/ф «Ловушка»
05.20 «Молодежный микс»
05.35 X/ф «Чужие дети»

ПЕРВЫЙ

- 5.00** Доброе утро.
9.00 Новости.
9.15 Сегодня 30 ноября. День начинается.
9.55 Модный приговор.
10.55 Жить здорово! (16+).
12.00 Новости.
12.15 Время показает. (16+).
15.00 Новости.
15.15 Давай поженимся!
16.00 Мужское/Женское.
17.00 Время показает. (16+).
18.00 Новости.
18.25 Время показает. (16+).
18.50 Человек и закон. (16+).
19.55 Телегра «Поле чудес».
21.00 Время.
21.30 Голос. Перезагрузка.
23.40 Вечерний Ургант.
0.30 Концерт «Огонь Вавилона». (16+).
2.00 Время показает. (16+).
3.00 Мужское/Женское.
3.50 Модный приговор.
4.55 Контрольная закупка.

РОССИЯ 1

- 11:25, 14.35, 17.00, 20.45** Местное время. Вести-Дагестан
17.25 Репортаж сессии НС РД
5.00 Утро России.
9.00 Вести.
9.15 Утро России.
9.55 О самом главном. (12+).
11.00 Вести.
11.40 Судьба человека с Борисом Корчевниковым. (12+).
12.50 60 минут. (12+).
14.00 Вести.
14.50 Т/с «Тайны следствия».
17.25 Андрей Малахов. Прямой эфир. (16+).
18.50 60 минут. (12+).
20.00 Вести.
21.00 Юбилейный вечер Владимира Винокура.
1.10 X/ф «Моя мама против». (12+).

НТВ

- 5.00** Т/с «Агент особого назначения». (16+).
6.00 Деловое утро НТВ. (12+).
8.25 Д/ф «Мухтар. Новый след». (16+).
10.00 Сегодня.
10.20 Т/с «Литейный». (16+).
13.00 Сегодня.
13.25 Чрезвычайное происшествие. Обзор.
14.00 Место встречи.
16.00 Сегодня.
16.30 Место встречи.
17.10 ДНК. (16+).
18.10 Жди меня. (12+).
19.00 Сегодня.
19.35 ЧП. Расследование.
20.00 Т/с «Другой майор Соколов». (16+).
21.00 Т/с «Пес». (16+).
0.20 Захар Прилепин. Уроки русского. (12+).
0.45 Мы и наука. Наука и мы. (12+).
1.45 Место встречи. (16+).
3.30 Таинственная Россия.
4.15 Т/с «Москва. Три вокзала». (16+).
5.30 Домашняя кухня. (16+).

ДОМАШНИЙ

- 6.30** 6 кадров. (16+).
6.50 Удачная покупка. (16+).
7.00 Д/ф «Понять. Простить». (16+).
7.30 По делам несовершеннолетних. (16+).
9.40 Давай разведемся! (16+).
10.45 Тест на отцовство. (16+).
11.50 Д/ф «Реальная мистика». (16+).
12.50 Д/ф «Понять. Простить». (16+).
13.55 X/ф «Искупление». (16+).
18.00 6 кадров. (16+).
19.00 X/ф «Ника». (16+).
22.50 Т/с «Женский доктор 2». (16+).
23.50 6 кадров. (16+).
0.30 X/ф «День расплаты». (16+).
4.15 Д/ф «Преступления страсти». (16+).
5.15 6 кадров. (16+).
5.30 Домашняя кухня. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

- 6.00** Настроение. (16+).
8.05 Д/ф «Людмила Хитяева. Командую парадом я!» (12+).
9.00 Х/ф «Подъем с глубины». (12+).
11.30 События. (16+).
11.50 X/ф «Подъем с глубины». (12+).
13.25 X/ф «Синичко». (12+).
14.30 События. (16+).
14.50 Город новостей. (16+).
15.05 X/ф «Синичко». (12+).
17.45 X/ф «Беглецы». (16+).
19.40 События. (16+).
20.00 X/ф «Колдовское озеро». (12+).
22.00 В центре событий.
23.10 Приют комедиантов.
1.05 Д/ф «Олег и Лев Борисовы. В тени родного брата». (12+).
1.55 X/ф «Не послать ли нам... гонец?» (12+).
3.35 Петровка, 38. (16+).
3.50 Комедия «Любовь в квадрате». (Франция - Бельгия). (16+).
5.15 М/ф.

ЗВЕЗДА

- 6.50** X/ф «Мерседес» уходит от погони». (12+).
8.40 Т/с «Литейный, 4». (16+).
9.00 Новости дня.
9.15 Т/с «Литейный, 4». (16+).
10.00 Военные новости.
10.05 Т/с «Литейный, 4». (16+).
12.15 Т/с «Литейный, 4». (16+).
13.00 Новости дня.
13.15 Т/с «Литейный, 4». (16+).
14.00 Военные новости.
14.05 Т/с «Литейный, 4». (16+).
18.00 Новости дня.
18.40 X/ф «Большая семья».
20.50 X/ф «Свадьба с приданым».
23.00 Новости дня.
23.15 X/ф «Постарайся оставаться живым». (12+).
0.40 Т/с «Вечный зов». (12+).
5.15 М/ф.

суббота, 1 декабря**РГВК**

- 07.00, 08.30, 16.30** Время новостей Дагестана
07.15 Передача на кумыкском языке
08.00 Мультифильмы
08.55 X/ф «Весенний призыв»
10.55 «Молодежный микс»
11.20 «Мой малыш»
11.50 Мультифильм
12.05 «Глорея вкусов»
12.45 «Подробности»
13.10 Проект «Мы – народ российский» Спектакль Екатеринбургского Дома актера Чайка»
16.50 Дагестанское кино. X/ф «Адам и Хева»
18.10 «Глянец»
18.45 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар»
19.30, 22.30, 30.00, 30 Время новостей Дагестана

- 20.00** «Парламентский вестник»
20.25 «Лучшее на РГВК» «Дагестан туристический. Аксайские платки»
20.50 «Первая студия»
22.55 X/ф «Легенда о ледяном сердце»
01.00 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар»
05.35 «Лучшее на РГВК» «Дагестан туристический. Аксайские платки»
05.50 X/ф «Адам и Хева»

ПЕРВЫЙ

- 6.00, 10.00, 12.00** Новости
6.10 Комедия «Максим Переялца».
7.25 Играй, гармонь любимая! (12+).
8.40 М/с «Смешарики. Новые приключения».
9.00 Умницы и умники. (12+).
9.40 Слово пастыря.
10.15 Владимир Машков. Один по лезвию ножа.
11.10 Теория заговора. (16+).
12.15 Но 10 лет молже.
13.00 Идеальный ремонт.
14.00 Юбилейный концерт Ильи Резника.
01.35 «Мой малыш»
02.00 X/ф «Как украсить миллион»
04.10 Концерт «Музыкальный майдан»
04.55 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар»
05.35 «Лучшее на РГВК» «Дагестан туристический. Аксайские платки»
05.50 X/ф «Адам и Хева»

РОССИЯ 1

- 5.00** Утро России. Суббота.
8.40 Местное время. Суббота. (12+).
9.20 Сто к одному.
10.10 Пятеро на одного.
11.00 Вести.
11.20 Вести. Местное время.
11.40 Смейтесь разрешается.
12.50 X/ф «Любовь по ошибке». (12+).
18.00 Эксклюзив. (16+).
19.30 Сегодня вечером.
21.00 Время.
21.20 Сегодня вечером.
23.00 Валерий Соткин. «То, что надо». Юбилейный концерт. (12+).
1.00 X/ф «От имени моей дочери». (16+).
2.40 Мужское/Женское.
3.35 Модный приговор.

НТВ

- 5.00** ЧП. Расследование. (16+).
5.40 Звезды сошлись. (16+).
7.25 Смотр.
8.00 Сегодня.
8.20 Зарядись удачей! (12+).
9.25 Готовим с Алексеем Зимним.
10.00 Сегодня.
10.20 Главная дорога. (16+).
11.05 Еда живая и мертвая.
12.00 Квартирный вопрос.
13.05 Поехали, поедим!
14.00 Крутя история. (12+).
15.05 Своя игра.
16.00 Сегодня.
16.20 Однажды... (16+).
17.00 Секрет на миллион. Мария Максакова, ч. 2.
19.00 Центральное телевидение.
20.40 Привет, Андрей! (12+).
20.00 Вести в субботу.
21.00 X/ф «Никто кроме нас». (12+).
1.05 X/ф «Осколки хрустальной туфельки». (12+).
3.10 Т/с «Личное дело». (16+).
3.20 Далекие близкие.

ДОМАШНИЙ

- 6.30** 6 кадров. (16+).
8.00 X/ф «Маша и медведь». (16+).
7.25 Смотр.
10.00 X/ф «Попытка Веры». (16+).
14.15 Комедия «Как развести миллиардера». (16+).
18.00 6 кадров. (16+).
19.00 Комедия «Курортный роман». (16+).
23.00 Д/ф «Гастарбайтерши». (16+).
24.00 У нас выигрывают! (16+).
25.55 Международная пилот-рампа. (18+).
0.20 Т/с «Пес». (16+).
0.30 X/ф «Седьмое небо». (16+).
0.40 Т/с «Благословите женщину». (12+).
0.50 Д/ф «Благословите женщину». (12+).
0.60 Д/ф «Гастарбайтерши». (16+).
0.70 Д/ф «Седьмое небо». (16+).
0.80 X/ф «Седьмое небо». (16+).
0.90 Д/ф «Седьмое небо». (16+).
1.00 Д/ф «Седьмое небо». (16+).
1.10 Д/ф «Седьмое небо». (16+).
1.20 Д/ф «Седьмое небо». (16+).
1.30 Д/ф «Седьмое небо». (16+).
1.40 Д/ф «Седьмое небо». (16+).
1.50 Д/ф «Седьмое небо». (16+).
1.60 Д/ф «Седьмое небо». (16+).
1.70 Д/ф «Седьмое небо». (16+).
1.80 Д/ф «Седьмое небо». (16+).
1.90 Д/ф «Седьмое небо». (16+).
2.00 Д/ф «Седьмое небо». (16+).
2.10 Д/ф «Седьмое небо». (16+).
2.20 Д/ф «Седьмое небо». (16+).
2.30 Д/ф «Седьмое небо». (16+).
2.40 Д/ф «Седьмое небо». (16+).
2.50 Д/ф «Седьмое небо». (16+).
2.60 Д/ф «Седьмое небо». (16+).
2.70 Д/ф «Седьмое небо». (16+).
2.80 Д/ф «Седьмое небо». (16+).
2.90 Д/ф «Седьмое небо». (16+).
3.00 Д/ф «Седьмое небо». (16+).
3.10 Д/ф «Седьмое небо». (16+).
3.20 Д/ф «Седьмое небо». (16+).
3.30 Д/ф «Седьмое небо». (16+).
3.40 Д/ф «Седьмое небо». (16+).
<b

Пайгъамбардин нeve -Хуъруъга

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

Алай варз - раби-уль-авваль - мусурманрин календарда лап важиб-лубурукай садя, вучиз лагъайтла и вацра Аллагъадин эхиримжи пайгъамбар Мегъамед صلی اللہ علیہ وسّع آنہ дұньядиз атана.

15-ноябрдиз Ахъзеръ райондін Хуъруътин хуъруън цийиз туығыр хъувунай клубда диндин зурба межлис-мавлид кыиле фена. РД-дин Муфтиятдин гүзчилик кваз тешкілай и мярекатда, чадин альялийрилай гъейри, Кыблепатан Дағыстандин районрин имамири ва алими иштиракна. Мярекатдин бәзек, лагъайтла жеда, Мегъамед пайгъамбардин صلی اللہ علیہ وسّع آنہ несилидай тир гъакъыкъи нeve, Арабистандын Мекка шегъердай атанвай алим Халид Ағымад Гъасани хъана.

Межлис дұя келеналди, Мегъарамдхуъруън районда РД-дин Муфтиятдин векил Шамил гъажи Рагъманова ачухна ва кылени тухвани. Хуъруъгияни мугъманар тебрикун патал ада сифте гаф хуъруън имам Юзбек гъажи Ширинбековаз гана. Ахна трибуналдыхъ Кыблепатан Дағыстанда РД-дин Муфтий, шейх Ағымад эфендиин күмеки, ахъжеги жегын алим Гъуснұндын Ашуралиеев төкелінде.

- Дұньядал азандын ван алачир, яни Мегъамед Пайгъамбардин صلی اللہ علیہ وسّع آنہ сейли тівар тақвазай са легъзени авач. США-дин машъур астрофизик Майл Картан "100 самых влиятельных людей в истории человечества" ктабда сифте чқадал мусурманрин пайгъамбар Мегъамед ала, - ада пайгъамбардин къени къилихрикайни уймуърдин рекъикай марапқылу сұльбеттана.

Рахунрин арада мавлиддин дұяярни назмаяр келзвавай. Пайгъамбардин тарифзавай нубатдин назмадилай күлүхъ гаф адан صلی اللہ علیہ وسّع آنہ 30-несилдик тир нeve алим Халид Ағымад Гъасанидиз гана. Араб чалапди тир адан ихтилат межлисдин миразевалзавай Шамил гъажи Рагъманова таржума ийизав.

- Аллагъ-Таалади Мегъамед Пайгъамбар صلی اللہ علیہ وسّع آنہ чилел виридалайни хъсан, гүрчег, гүрметтег, кесерлу кас яз халқына ва чаз миқбы, хийрлудын газа ракъурна. Адан девирда арабринг халқ пары авам тир: къенепатан дәвәйтарины кәришугъвилера сада-сад рекъизавай, жезав рушар (руш хүн итимидин зайдифвал яз гысабазавай) чан аламаз күчкүздей. Гъарса инсанди, тайифади яшайишдин шейэркай чипиз гүя аллагъар түкүрзіл, абуруз ибадат ийизавай ва икмад. Мегъамед Пайгъамбардин صلی اللہ علیہ وسّع آنہ вири и татуғайвилерал экир әңгіна. Адан таъсирлу гафарихъ, пак амалрихъни крарихъ инсанар инаниш хана, гүръуванаваз фена.

Къе дұньядал са миллиардилай гзаф мусурманар яшамиш жезва ва абурун къадар къвердавай артух жезва. Чи Пайгъамбардин хъсан, гъахъувилихъ, насығатрихъни весияттрихъ инанмиш ксар Амриккін сидкүдай пары кланзавай ва чин хъсан краалдини амалралди масадаз хийр гуз алахъязавай мұмминар я. Пайгъамбар صلی اللہ علیہ وسّع آنہ хуунин, адан рекъяй финин виридалайни еке суваб" Лә илахъа илла ла ғүлгүн я виридалайни гъвчиди - рекъелай са къван алушун. Инсанарн пары ғылалтар абурун авамвилай, чирвилер, илим таҳжүннівай я. Алимдин илим - им Пайгъамбардин صلی اللہ علیہ وسّع آنہ къевзевай илим я. Ам Интернетдай, я табрайни чириз жеда, алимдин сивяй къачуна кланда... - камалу вяз-сұльбеттебүт авуна ада.

- Меккадай Хуъруъз, 2400 километрдин мензилдиз, Мегъамед Пайгъамбардин صلی اللہ علیہ وسّع آنہ нeve атун, шаксуз, чехи бахт, хуъруън берекат я, - лагъана Кыблепатан Дағыстанда ДУМД-дин мариғатдин хилен ве-кил, Дағыстан райондін мисқіндін имам Къурбан гъаждиди.

Микрофондикъ атай райондин общественный палатадин председатель Али Исмаилова диндин межлис Ахъзеръ райондин къил Осман Абдулкеримована патай мубаракна.

РД-да Муфтиятдин мариғатдин хилен Ахъжеги райондин отделдин заведующий Сулейман гъажи Байрамова къейд авурувал, Аллагъ-Таалади гъавурда аваз ибадат авун патал Ам гъихтин Аллагъ ятла чир хъана къанда. Чирун патални чаз Къурбан гана, пайгъамбара ракъурнава, имамар, алимар ава. Абурукай менфят къачун таун гүнагъ я.

- Им чи хъре, гъакъл района ахлакъдин, диндин тербиядии чирвилерин манадин зурба мярекат я, - лагъана вичин нубатдай РД-дин лайиху мұаллим, мергъяматтувилин "Просвещение" фондунин рөгъбер, мұаллимвилиң зегъметдин ветеран Магъмуд Абдулкеримова. - Тешкилна, кыиле тухузтай ксар, атанвай багъа мугъманар ва иштиракзай вирибур сағърай! Къый чи ульквела, гъарса хъре, къвале, хизанда бахт, гүрмет, берекат артух хурай!

Ахна алими къваті хъянвайбурун сауалы жавабар гана; алим Халид Ағымад Гъасаниди Хуъруътин хуъруън имам Ширинбеков Юзбек гъаждидизи хуъруън камаллу ағасқаъл Абдулкеримов Магъмуд гъаждидиз вичин ва ДУМД-дин патай лишанлу сақъатар гана.

"Етим Эмин" - сегънеда

Къагъиман ИБРАГЫМОВ

"Шиирралди Дағыстандин тариф авурбұр" фестиваль-конкурсдин сергъятра аваз Стап Сулейманнан тәваруның галай госмұздрамтеатрда Ибрағым Гүйсейнован "Етим Эмин" трагедиядай Дағыстандин халқын артист, театрдин къилин режиссер Мирзебег Мирзебегова тамаша зығнава.

Тамашадин гөрекатар XIX-асирдин юкъвара кыиле физа.

Сюжет Етим Эминан (адан ролда РД-дин лайиху артист Абдуллағы Габибов күгүзва) дастар тир алимар Хважа Мегъамед эфендиин (РД-дин лайиху артист Саидин Думаев) ва Алкъадар Гъасан эфендиин (РД-дин лайиху артист Руслан Гир-

вердиев) Алкъадар алай гүзел нурбахчайрикай ийизав сұльбетдилай башламиш жезва. Абуру гъахъузувилери ағъавал-заяв Дағыстандикай, кесибриз ийизав зулумрикай, са патахъайн күмек авачир халқынай ихтилатарзала.

Хважа Мегъамед эфенди Алкъадар Гъасан эфендиин гүгүзүл хажакун патал ада вичин гъилик чирвилер къачузтай, халқынин залан уймуърдикай, адан ағыни ағузардикай, мұрадрикай шиширап къизавай Эминакай сұльбетзала. Алкъадар Гъасан

эфенди и хабарды шадарзала ва адад кыл چұгвада лұгузува, дүстүрлини лишан из тарцелай чүхъвер атана Эминин вахкун тәлабазава.

Шииратдикай хабар авай Күре округдин хан Юсуфа (РД-дин халқынин артист Ибраһимхали Рамазанов) Эмин Сибирдиз акъуда Санлай къачурла, эсердин мана ғылым режиссердивай вагъамини актерривай тамам образ хъиз, къалуприз хъанва. Мұслиматан ролда къуғъванай Марьям Загыргебегова 4-класда көлзәвай аял я. Баркалла, ада вич сөйнеда лап пешекар артист хъиз тұхвана.

шарзаявай "Тефи" Алания Республикадин Ардон шегъердин командаиди галаз 2:1 гысабдалди къуғъуници финалдиз акътана. Гайыф хы, 1-чка патал кыиле фейи четин матчдин нетижада "Тефи" Карабаево-Черкесия Республикадин Хабез шегъердин командаид 2:0 гысабдалди күмукъна.

И. Султанова къейдзаявай, фут болистрихъ финалдин матчдин вилик ял ядай вахт лап ти-мил - са юғъ авай.

Ик, Дағыстан Республикадин патай и акъажунра векилвал авур къадим Дағыстан шегъердин "Тефи" командаиди 2, Махачкала шегъердин А. Маркарован тәваруның галай ДЮСШ-дин фут болистри 3-чаяр къуна.

Турнирдин виридалайни хъсан вратарь - Абдулсалам Амирханов, защитник Надир Гъажибагыров ("Тефи" векилар) яз гысабна. Тамашачийрин патай приз "Тефи" тівар алай команданы квай. Текжрибалу муаллим-тренер Ибрағымпаша Султанова верди-

Спорт "Тефи" агалкъун

25-29 октябрь г. Ессентуки, 2018 г.

Салман ГЪАЖИЕВ

Мукъвара Ессентукида футбольдай СКФО-дин ачух турнир кыиле фена. Адат хъянвай спортдин и мярекат 2006-2007-йисара дидейриз хъайи аялрин арада

"Къизилдин зул" лишандик кваз пәртисе тешкілзала. Кеферпатаң Кавказдин регионрай тир 11 командаидик Дербент шегъердин "Тефи" тівар алай команданы квай.

Текжрибалу муаллим-тренер Ибрағымпаша Султанова верди-

Устадвал къалурна

Хазран КЬАСУМОВ

Къасумхурил кардик квай самбодинни дзюододин ДЮСШ-да вердишивилер къачузтай спортсменри республикада, улыкведа тухузтай турнирра ва чемпионатра къенківеки чкаяр къаз гзаф йисар я. Споршколадан төрбиячийрикай Россиядін, Европада да дүньядин чемпионарни призерар хъана.

ДЮСШ-дин директор, пешекаррин арада дзюододай дүньядин чемпион, Россиядін лайиху тренер Тельман Къурбанова лагъайвал, мукъвал йикъара споршколада вердишивилер къачузтай са шумуд касди республикадан дережадан къве турнирда иштиракна ва мад сеферда чинин устадвал къалурна.

Ик, 2002-2004-йисара дидедиз хъайи жаванрин

арада самбодай Дағыстандин къенківекивал патал Мегъарамдхуъруън районда кыиле фейи акъажунра чи райондай тир 10 спортсменди иштиракна. Абурукай Насир Халилова (46 кг), Алибутай Гъажибутаева (60 кг) ва Камил Рамазанова (72 кг) приздин 3-чаяр къуна. Абуру РД-дин образованидин ва илимдин министерстводин дипломріз, медалріз лайиху хъана.

Ноябрдин сифте къилера Махачкъала шегъерда кардик квай Али Алиеван тәваруның галай спортдин комплексда Чехибурсун арада самбодай кыиле фейи чемпионатда Сулейман-Стальский райондай тир Мариф Межидова (82 кг) 2-чка, Марат Къужаева (74 кг) 3-чка къуна. Абуру ва и чемпионатда 95 килограммдин заланвиял 5-6-чка къур Вагиз Дадашева гила Нальчик шегъерда кыиле фидай Кеферпатаң Кавказдин Федеральны округдин чемпионатда иштирака.

ЛезГи газет

УЧРЕДИТЕЛЬ:

Дагъустан Республикадин информатизациядиин, алакъадин ва массовый коммуникацийрин министерство
367018, Махачкъала,
Насрутдинов пр., 1 "а"

КЬИЛИН РЕДАКТОР
М. И. ИБРАГИМОВ
Тел/Fax. (872-2) 65-00-60

E-mail: lezgiGazet@yandex.ru

**КЬИЛИН РЕДАКТОРДИН
ЗАМЕСТИТЕЛЬ**
М. А. АГЫМЕДОВ

65-13-55

ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЬ
Ш. Ш. ШИХМУРАДОВ
65-00-61

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН
Н. М. ИБРАГИМОВ

65-00-59

ЭКОНОМИКАДИН
Ж. М. САИДОВА

65-00-59

КУЛЬТУРАДИН
Э. Д. ШЕРИФАЛИЕВ

65-00-58

ЛИТЕРАТУРАДИН
М. А. ЖАЛИЛОВ

65-00-64

ЯШАЙИШДИН ВА ЧАРАРИН
Р. С. РАМАЛДАНОВА

65-00-58

БУХГАЛТЕРИЯ

65-00-62

КАССА

65-00-58

ЖАВАБДАР КОРРЕКТОР

М. МАГЬАМДАЛИЕВА

ВЕРСТКА ИЙИЗВАЙДИ
Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА

НУМРАДИН РЕДАКТОР
А. ГЬАМИДОВ

Газет йис 52 сеферда акъатзана
Газет алакъадин, информационный технологийрин ва массовый коммуникацийрин хиле гузъчывал авунин рекъяй Федеральны къултугъдин Дагъустан Республикада авай Управлениди 2016-йисан 12-декабрьдин регистрация авуна.

Регистрациядиин нумра ПИ ТУ 05-00358
Макъалаяр редакцияди тукъбуру хъйизва.
Макъалайиз рецензия гузувач ва абур элкъевна вахкувач. Редакциядиин макъалайиз авторин фикирарад сад тахъун мумкин я.

**РЕДАКЦИЯДИН ВА
ИЗДАТЕЛДИН АДРЕС:**
367018, Махачкъала, Насрутдинован проспект, 1 "а". Печатдин къвал

ГАЗЕТДИН ИНДЕКСАР:

Йисан - 63249

Зур йисан - 51313

Чап ийиз вахкудай вахт - 21.00

Чап ийиз ваххана - 16.40

Газет "Издательство" "Лотос"
ОО-дин типографияда чапна.

367000, Махачкъала,
Пушкин къуче, б.

Тираж 7339

Г - И лишандик квай материалар
гъакъидихъ чапзавайбүр я.
12+ - Икъван яшар хъянвайбүр къелрай

НАШИ РЕКВИЗИТЫ:

ГБУ "Редакция республиканской газеты
"Лезги газет"

УФК по РД
Отделение - НБ РД г. Махачкала
БИК - 048209001
ИНН - 0561051314/КПП - 057101001
Р/Сч - 40601810100001000001
Л/Сч - 20036 Ш60090

Мубаракфай!

И икъара Сулейман-Стальский районда кардик квай "Куредин ярар" культурадин центрадин ва Лезги пистелрин Союздин райондин отделенидин саналди тир совещанидин къарапдалди чи т'вар-ван авай алым, общественно-политический деятель, лезги шаирар тир Къилинж Къемеран, Къульхур Сайдан, Сфи Эфендиин, Миграгъ Мардалидин умуръдинни ирсиин рекъерикий эсерлу романар ва илимдин къалахар къъенвай автор

Къурбан Халикович АКИМОВАЗ
адан 80 йисан юбилейдихъ галаз алакъалу яз "Лезги халъдин къагъриман хва" т'вар ганва.

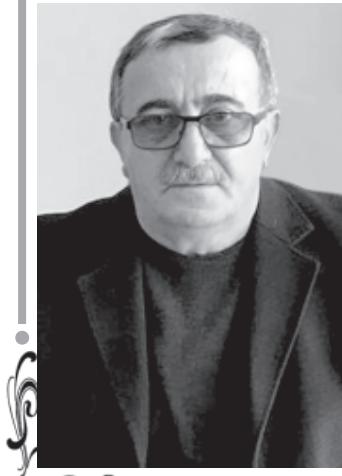
Им чи яратмийшадай интеллигенциядин гегъенини къатари чин амадагиз ийизвай чехи гъурметдин лишиш ва ихтибар тирдал шак алач.

Чинани и кар юбилиядиз риклиин сидкъидай мубаракзана.

"ЛЕЗГИ ГАЗЕТДИН" РЕДАКЦИЯДИН КОЛЛЕКТИВ.

(Г)

Махачкъалада, "Денеб" ОАО-да
къилин механиквиле къалахазавай къепириви хва
Эгъмедагъа Мегъамедович Гъамзатоваз:

Гъамга ятар, мижсан,
Чебни гъихътин жузыреяр!
Ракъурзава булвилед,-
Жегъреярни зузыреяр...

Белки, Къелягъ гъава я,
Къарих касдиз дава я.
Ви тарифар ийизвач
Чидайбуру гъавая.

Мягъкем къул я хизандиз,
Дустар патал - мизан дубз.
Мад пара хуй берекат
Суфрадикни къазандик!..

ВУН ХАЙИ ЮГЪ ТЕБРИК-
ЗАВАЙ ЯРАР-ДУСТАР,
БАГЪРИЯР.

Мукъаятвал квадармир!

Р.СУЛТАЛИЕВ,
Махачкъала шегъерда авай
1-нумрадин ОНД-дин ва ПР-
дин старший инспектор

Статистикадин делилри ша-
гыдвалзавайвал, зулунни хъуль-
түн вахтунда иллаки яшайиш-
дин къалера цяяр къунин дуль-
шушар гзаф жезва. Къилин се-
бебни-мукъаятсузвал...

Мекви хайивалди, агъалий-
ри электрикдин пичериз худ гун
адетдин кар я. Амма пичер ва
электропроводка ахтармишуниз,
бязи дульшушра пичер хейлин
йисара ишлемешуниди къульне
хъунис фикир гузувач. Нетижада
цяяр къунин дульшушар арадал
къвеэза. Идалайни гъеъри, сир-
туш хъы, чехи пай къалера элект-
трикдин проводка лазим гъалда
авач. И кар замыкание хъуниси
цяяр къунал къильин се-
бебрикай сад я. Мадни яшайиш-
да электрикдин тадаракар иш-
лемешдайла цяяр къуникай хъун-
ин къайдайрал амал тавуник-
дини хаталу дульшушар арадал
къвеэза. Цяяр къунис акси гъа-
лар, зулунни хъультүн вахтуниз
агъалияр гъик гъазур хъанватла
ахтармишунин макъсаддадли,
цяяр къунин ва абурун нетижада
инсанар къиникал гъунин дуль-
шушарин вилик пад къунис талу-
къарнавай серенжемар къиле ту-
хъзува. Аялар авай хизанриз, тек-

РИКИЕЛ ХУХЫ: яшайишда ан-
жак заводра гъазурнавай тада-
ракрикай менфят къачун лазим
я. Абур ишлемешдадли вилик
инструкциядихъ галаз таниш
хъухъ!

"ЛГ"-дин 46-нумрадиз акъатай кроссвордин жавабар:

ДУЗ ЦАРАРА: 4. Таксиркар. 9. Къагъриман. 10. Севзихан. 11. Триолет. 12. Карьер. 15. Кактус. 17. Тфенг. 19. Кефчибег. 20. Къамишлух. 22. Талим. 23. Футбол. 26. Турник. 29. Явшавал. 31. Карамзин. 32. Алакъавал. 33. Сарбазвал.

ТИК ЦАРАРА: 1. Сахахит. 2. Миллионер. 3. Патент. 5. Парча. 6. Дрель. 7. Дирек. 8. Къаргуз. 13. Реферат. 14. Разивал. 15. Кабинет. 16. Тамухъян. 17. Трест. 18. Грамм. 21. Алаш-булаш. 24. Уършаш. 25. Барак. 27. Рапак. 28. Иштагъ. 29. Ядигар. 30. Лалвал.

С.Г. Селимханов

И икъара чав чулав хабар
агакъна: 63 йисан яшда аваз, яр-
гъалди чуугур залан азарди чи
акъалтай намуслу, гъейратлу
рухайрикай сад, хъсан пешекар-
вилерин дуухтур, Республикадин
офтальмологиядин больницаадин
къилин дуухтурдин заместитель
Селимхан Гъажимироевич Се-
лимханов рагъметдиз фена.
Адахъ галаз санал къалахай
коллективди, чидай вирибуру,
мукъва-къилийри, багърийри, де-
риндай яс чуугунивиди, сада-са-
даз сабурабар гузва.

С.Г. Селимханов 1955-йисуз
Мегъармадхурун райондин
Муъвергарнин хурье дидедиз
хъана. Ина юкъван школа, 1979-
йисуз Дагмединститут акъал-
тарна. Къве 1955-йисуз вич рекъе тур
Горкий шегъерда, ахпа Чечня-
да къалахана.

1982-йисалай инихъ ада ви-
чин вири къуватар ва чирвилер
Дагъустандин здравоохранени-
дин хилез, инсанрин сагъламвал
хуныз бахшна. 1986-йисалай
иниҳ ада винидихъ т'вар къун-
вай клиникида зөгъмет чуғаз-
вай, 2003-йисалай - къилин дуух-
турдин заместитель яз.

Риклинихи, гъилькезил, раҳу-
нин фасагъат, къилин категория-
дин дуухтур вирибуруз гъаъван

"ЛЕЗГИ ГАЗЕТДИН" редакциядин коллектив.

аҷуҳ ва муқъва кас тир. Адакай
вирида анжак разивилин чими
келимяр лугъудай. Неинки ви-
лер зайдиф хъанвай сағъузбурон,
ъакъл вичин коллективдин, обще-
стеностдин арадани адахъ
чехи гъурмет ва авторитетавай.

Селимхан Гъажимироевич
хътина дуухтур, хва къақъатун вири
Дагъустан патал еке мағрум-
вал я. Адан риклик хъийидай
гзаф крат кумай. Амма залум
ажалди мумкинвал ганач.

Чна рагъметлудан хизандиз,
муқъва-къилийриз, багърийриз,
вири муъверганвириз, хажа-
лат чуғуналди, башсагъулгъувал
гузва. Селимхан Гъажимиро-
вич Селимханов экъу къамат
садрани чи рикелай аллатда.

2019-йис патал

ЛезГи газет

къыхъ!

ИНДЕКСАР:

йисанди - 63249
б вацранди - 51313

газетдин къимет почтарин
отделенийрай:

йиса - 854 манатни 76 кепек
б вацра - 427 манатни 38 кепек

Абонентрин ящикрай (до востребования):

йиса - 801 манатни 24 кепек
б вацра - 400 манатни 62 кепек

"Дагпечатдин" киоскрай:

йиса - 456 манат
б вацра - 228 манат

Киоскрай вахчун патал газет квевай "Дагпечатдин" киоскра, сайтда (www.dagestan.press) ва гъакъни Махачкъала, Промшоссе къучедин 10 "а"-нумрадин дараматда, къизз жеда.

Чи бухгалтериядай:

"Лезги газетдин" редакциядай чи хутаҳайбүр:

йиса - 325 манат

б вацра - 162 манатни 50 кепек

Чи газет къинин патахъай суалар пайда хъайитла,
экунин сятдин 9-далай нянин сятдин 5-далди и нумради зенг ийиз жеда: 8-928-584-16-72

"Лезги газетдин" редакциядин коллективди къурушви шаир, муҳбир

Демир Гъажиметов

рагъметдиз финихъ галаз алакъалу яз адан хизандиз, стхайриз,
вихариз, вири багърийриз ва Ахъзгъерин пелт